

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และความซื่อสัตย์สำหรับนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษาเทศบาลสงขลา ดังนี้

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
  - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 1.3 การพัฒนาหลักสูตร
  - 1.4 การพัฒนาหลักสูตรเสริม
  - 1.5 การประเมินหลักสูตร
  - 1.6 การปรับปรุงหลักสูตร
  - 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
  - 2.1 วิสัยทัศน์
  - 2.2 หลักการ
  - 2.3 จุดหมาย
3. ค่านิยมสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 3.1 ค่านิยมสำคัญของผู้เรียน
  - 3.2 ความหมายและระดับการพัฒนาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 3.3 ค่านิยมและกระบวนการสร้างค่านิยม
  - 3.4 การสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ
  - 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. บริบทของโรงเรียนเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา”
  - 4.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
  - 4.2 ประวัติของสถานศึกษา

4.3 ปรัชญา ปณิธาน คำขวัญ วิสัยทัศน์ และจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นตัวกำหนด หรือกรอบของแนวปฏิบัติที่จะทำ ให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ฉะนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้ชัดเจนและถูกต้องเพื่อสามารถนำความรู้เหล่านี้ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร ตรงกับภาษาอังกฤษ คือ Curriculum ซึ่งมีนักการศึกษา และนักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักสูตรตามทัศนะ ความเชื่อ แนวคิด ปรัชญา และประสบการณ์ ซึ่งสามารถประมวลความหมายที่สำคัญ ได้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (อ้างถึงใน สุนทรี คนเที่ยง, 2551, หน้า 13)

ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรคือ รายวิชาที่เรียน
2. หลักสูตรคือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ
3. หลักสูตรคือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือ

ประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน

4. หลักสูตรคือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนจัดโดยโรงเรียน
5. หลักสูตรคือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน

ชวลิต ชูกำแพง (2551, หน้า 15) ได้สรุปว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน มีทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร หลักสูตราน กระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม สื่อวัสดุต่างๆ ที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553, หน้า 16-17) ให้ความหมายของหลักสูตร ว่า หลักสูตรเป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของหลักสูตรที่ดี จะต้องนำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของการพัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ

3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

เอกลักษณ์ของชาติ

4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีพัฒนาการในด้านต่างๆ

5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือจัดวิชาทักษะ และ

วิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทุกด้าน

6. หลักสูตรที่ดีควรสำเร็จขึ้นด้วยการร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อจะได้ผลดีควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ

7. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้นักเรียนได้เรียนต่อเนื่องกันไป และจะต้องเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน

8. หลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก

9. หลักสูตรที่ดีจะต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของเด็ก

10. หลักสูตรที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต

11. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

12. หลักสูตรที่ดีย่อมบอกแนวทาง วิธีสอน และอุปกรณ์สื่อสาร ประกอบเนื้อหาสาระที่สอนไว้อย่างเหมาะสม

13. หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

14. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

15. หลักสูตรที่ดีต้องส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา

16. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก

17. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลายๆ
อย่างเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และ
ความสามารถของแต่ละบุคคล

18. หลักสูตรที่ดีจะต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การ
นำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

อรรถรรณี ไชยปัญญา (2556, หน้า 76) สรุปไว้ว่า ในความหมายที่แคบ
หลักสูตร คือ รายวิชา ส่วนความหมายที่กว้างหลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัด
ให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

Hilda Taba (1962, p. 453) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้
ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์ และจุดหมายเฉพาะ การเลือก และการจัดเนื้อหาวิธีการจัด
การเรียนการสอนและการประเมินผล

Wheeler (1974, p. 11) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์
เรียนรู้ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

Crow and Crow (1980, p. 250) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง
มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการทั้ง
ในกายร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

Oliver (1990, pp. 5-6) ได้นำคำนิยามต่างๆ ของหลักสูตรมาเรียบ
เรียงไว้ดังนี้ หลักสูตร ได้แก่

1. สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน
2. ชุดวิชาที่เรียน (set of subjects)
3. เนื้อหา (Content)
4. โปรแกรมการเรียน (Program of Studies)
5. ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of Materials)
6. ลำดับของกระบวนการวิชาย (Sequence of Course)
7. จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ (Performance of Course)
8. กระบวนวิชาที่ศึกษา (Course of Study)
9. ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดำเนินการในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมนอก
ห้องเรียน การแนะแนว และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
10. สิ่งการสอนทั้งภายในภายนอกโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด

11. ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน
12. ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน
13. ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบ

การจัดการของโรงเรียน

Armstrong (2003, p. 20) ได้ให้ความหมายเป็นการเฉพาะว่า หลักสูตร หมายถึง กระบวนการตัดสินใจและสร้างหลักสูตรซึ่งมีเป้าหมาย สำหรับการเตรียมการและการประเมินแผนการตัดสินใจที่จะพัฒนาผู้เรียนโดยเฉพาะด้านความรู้ และทักษะความหมายดังกล่าวเกี่ยวข้องกับ 3 ปัจจัยหลักของหลักสูตร คือ การถ่ายโยงความรู้ กระบวนการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และการสร้างการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลความรู้สารสนเทศใหม่ๆ หลักสูตรในความหมายของ ประสบการณ์ต่างๆ อย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียน ทักษะคิด แบบพฤติกรรม เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมทั้งหลายที่ จัดให้ผู้เรียน มีทั้งเป็นส่วนเอกสาร กระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถ จัดให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตร เป็นแผนโครงการที่กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม การจัดการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผลไว้ล่วงหน้าอย่างมีแบบแผน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้บริหารในการจัด ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาในทุกๆ ด้าน ได้มี นักการศึกษากล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

ฉันท ชาติทอง (2550, หน้า 4-5) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อ การพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณลักษณะที่สังคมคาดหวัง เพราะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ การจัดการศึกษาบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้ โดยหลักสูตรมีส่วนสำคัญ ในการส่งเสริมความเจริญงอกงามของบุคคลสามารถปลูกฝังพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม วางรากฐานความคิดที่เป็นการสนับสนุนและสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นโครงการ แผนงาน ข้อกำหนดที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไป ดำเนินงานสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

ชวลิต ชูกำแหง (2551, หน้า 15) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรเป็นข้อๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ ของประชาชนในประเทศ ซึ่งคนที่จบการศึกษาในแต่ละระดับ ในประเทศ หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนที่จะการศึกษาในระดับนั้นๆ

2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าประเทศหรือการศึกษาระดับใดมีหลักสูตร ที่มีประสิทธิภาพจะสะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพตามมา

3. หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลติดตามผลของการศึกษาได้ ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองตลอดทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน

4. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากตัวหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในระดับมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย ให้สะท้อนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

5. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความรู้ตลอดทั้งการจัดประสบการณ์ ของครู ผู้สอนซึ่งการศึกษาในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป

6. หลักสูตรเป็นเครื่องทำนายอนาคตการศึกษาของชาติ อนาคตการศึกษาของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการวางแผนการศึกษา การบริหาร การศึกษาและการควบคุมมาตรฐานการศึกษา เป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเป้าประสงค์ การศึกษาสู่การปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาคนให้ มีคุณภาพองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่มีความสอดคล้องและ สัมพันธ์กันนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 6-58) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้อย่างละเอียด ดังนี้

1. หลักสูตร
2. จุดหมาย
3. โครงสร้าง
4. การจัดหลักสูตร
5. การจัดเวลาเรียน
6. การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
7. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
8. การจัดการเรียนรู้
9. สื่อการเรียนรู้
10. การจัดและประเมินผลการเรียนรู้
11. เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
12. เอกสารหลักฐานการศึกษา
13. การเทียบโอนผลการเรียน
14. การพัฒนาศักยภาพครู
15. การจัดหลักสูตรสถานศึกษา
16. การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ หลักสูตรว่ามีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดประสงค์
2. สาระความรู้ประสบการณ์
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

Taba (1962, p. 341) กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรมี 4 ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ (Objective) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation)

Ralph Tyler (1968, p. 1) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ประเภท คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Educational Purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ (Educational Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organization of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

Nicholls (1978, p. 17) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 แง่มุมที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ การพัฒนา ซึ่งทั้ง 4 แง่มุมนี้เกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดและการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้หากเกิดขึ้นกับแง่มุมหนึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อแง่มุมอื่นๆ ด้วย

Kerr (1989, p. 16) ได้แบ่งองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาความรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

พิสนุ พงศ์ศรี (2549, หน้า 134-135) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aim) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขต ในการให้การศึกษา ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้มาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล จุดมุ่งหมายของการศึกษามีอยู่หลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้นๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชาแต่ละกลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างกันให้กับผู้เรียน ดังนั้น แต่ละกลุ่มวิชา

จึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชาเป็นจุดมุ่งหมายที่ละเอียด
จำเพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชา ผู้สอนรายวิชาจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน
เนื้อหาแต่ละบทแต่ละตอนขึ้นในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

2. เนื้อหา (Content) เป็นการเลือกเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้
ต่างๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การเรียงลำดับเนื้อหา
ตลอดทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำ
หลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่
คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น ต้องมี
การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุ
อุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครูและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การดำเนินการสอนเป็น
กิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นนำหลักสูตรไปใช้เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับ
พฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในการถ่ายทอดความรู้ การวัดและ
ประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดทั้งปรัชญาการศึกษาแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนรู้
ของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) เป็นการหาคำตอบว่า
หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็น
สาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้าง ผู้ประเมินจำเป็นต้อง
วางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

อัคพงษ์ สุขมาตย์ (2553, หน้า 149-151) ได้พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาประกอบด้วย หลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนา
หลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้
แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ
กระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดแนวคิด แนวทาง
ในการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียน
การสอน การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

1.3 การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นสมบูรณ์ขึ้น หรือเป็นการพัฒนาหลักสูตร มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนี้

วิชาญ พันธุ์ประเสริฐ (2551, หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผนและพัฒนาประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ซึ่งสามารถพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่

วิชาญ พันธุ์ประเสริฐ (2551, หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผนและพัฒนาประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ซึ่งสามารถพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่

ทวิศักดิ์ จินดานุรักษ์, ธวัชชัย ชัยจิระฉายา และปราณี สังขะตะวรรัตน์ (2553, หน้า 1-43) ได้เสนอและองค์ประกอบและขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร แล้ว จะเห็นได้ว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ ในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดและภาพรวม การกำหนดที่มีลำดับต่อเนื่องกัน อันเป็นภาพรวมที่สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรให้ดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ คือ

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการโครงสร้าง และการออกแบบหลักสูตร
2. กำหนดเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้
3. การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. นำหลักสูตรที่พัฒนาไปทดลองใช้
5. การประเมินผลหลักสูตร

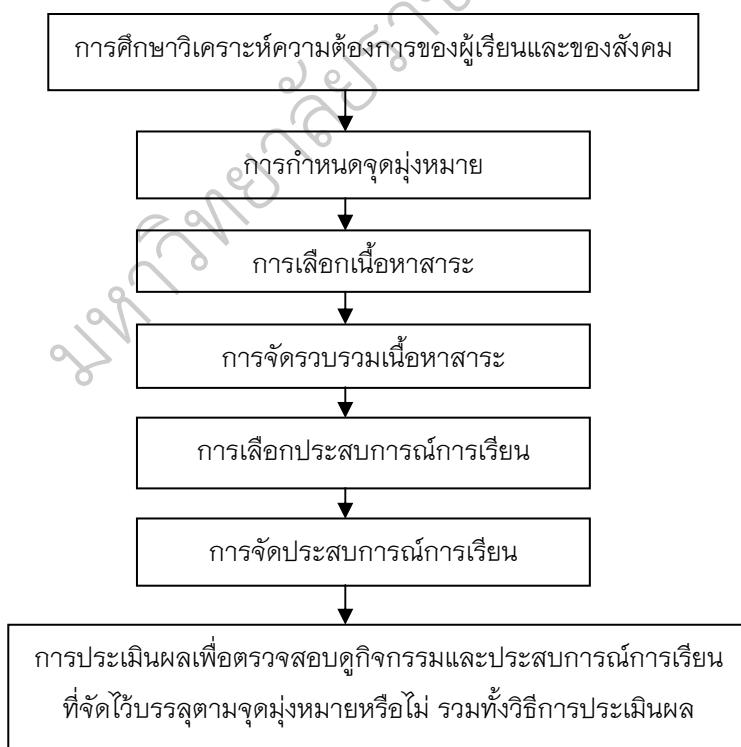
บุญเลี้ยง ทูมทอง (2553, หน้า 221) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายอย่างกว้างขวาง ที่สามารถพัฒนาได้ทั้งกระบวนการ นับตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรเฉพาะที่ปรับปรุงแก้ไข ไม่ว่าจะพัฒนาหลักสูตรรายวิชา หรือพัฒนาในส่วนของการนำไปใช้

รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ใช้เป็นฐานข้อมูลในการสร้างหลักสูตรอย่างมีทิศทาง มีนักการศึกษากล่าวถึงรูปแบบและกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

Taba (1962, p. 131) เสนอกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและสังคม
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การเลือกเนื้อหา
4. การจัดระบบเนื้อหา
5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
7. การประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูกิจกรรมและประสบการณ์

การเรียนรู้ที่จัดไว้บรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่รวมทั้งวิธีการประเมินผล รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Taba ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Taba (1962, p. 131)

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tabca มีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโดยยึดหลักการดำเนินการจากล่างขึ้นบนโดยวิธีอุปนัยเริ่มการพัฒนาในระดับที่เฉพาะเจาะจงแล้วปรับขยายไปสู่ระดับกว้าง Tabca มีความเชื่อว่าครูในโรงเรียนซึ่งเป็นผู้สอนโดยตรงจะเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเองมากกว่าส่วนกลาง หรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็นผู้จัดทำและจัดส่งมาให้และกล่าวว่าครูควรจะเริ่มกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จากการสร้างหน่วยการเรียนรู้ การสอนในเนื้อหาเฉพาะสำหรับเด็กในโรงเรียนก่อน Tabca ได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การผลิตหน่วยการเรียนรู้การสอนหรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา

การดำเนินการ จะเป็นไปในลักษณะนำร่อง กระบวนการจัดทำหลักสูตรในลักษณะหน่วยการเรียนรู้หรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา มีกิจกรรมดำเนินการ 8 ประการ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ในขั้นนี้คณะกรรมการหลักสูตรของโรงเรียนจะสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตร โดยพิจารณาจากช่องว่าง จุดบกพร่อง และความหลากหลายแห่งภูมิหลังของผู้เรียน

1.2 การกำหนดจุดหมาย ภายหลังจากได้วิเคราะห์ความต้องการของนักเรียนแล้วผู้วางแผนหลักสูตรจะช่วยกันกำหนดจุดหมายที่ต้องการ

1.3 การเลือกเนื้อหา เนื้อหาที่จะนำมาศึกษาได้มาโดยตรงจากจุดหมาย คณะผู้ทำหลักสูตรไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาจุดหมายในการเลือกเนื้อหาเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาความสอดคล้องและความสำคัญของเนื้อหาที่เลือกด้วย

1.4 การจัดเนื้อหา เมื่อได้เนื้อหาแล้วงานขั้นต่อไปคือการจัดลำดับเนื้อหาซึ่งอาจจัดตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก หรืออาจจัดตามลักษณะหรือธรรมชาติของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ การจัดเนื้อหาที่เหมาะสมควรจะสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียนและระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1.5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องเลือกวิธีการหรือยุทธวิธีที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับเนื้อหาได้ นักเรียนจะทำความเข้าใจเนื้อหาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักวางแผนหลักสูตรและครูเป็นผู้เลือก

1.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการที่จะจัดและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดลำดับขั้นตอนของการใช้กิจกรรมในขั้นนี้ ครูจะปรับยุทธวิธีให้เหมาะสมกับนักเรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูรับผิดชอบ

1.7 การกำหนดสิ่งที่จะต้องประเมินและวิธีการในการประเมิน

ครูผู้สอนในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องประเมินและตรวจสอบให้ได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวบรรลุจุดหมายหรือไม่ ครูผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิควิธีอย่างหลากหลายเพื่อใช้ให้เหมาะสมกับการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1.8 การตรวจสอบความสมดุลและลำดับขั้นตอน ผู้จัดทำหลักสูตร

จะต้องมุ่งเน้นที่การจัดทำหลักสูตร หรือหน่วยการเรียนรู้ให้คงเส้นคงวา และสอดคล้องภายในตัวหลักสูตรเอง การดำเนินการในลักษณะนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และเกิดความสมดุลในเนื้อหาและประเภทของการเรียนรู้

2. การนำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้ไปทดลองใช้ เมื่อคณะ

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้จัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ในรูปของสื่อหรือบทเรียนต่างๆ เรียบร้อยแล้วคณะครูก็จะนำเอกสารหลักสูตรเหล่านั้นไปทดลองสอนในชั้นเรียนที่รับผิดชอบมีการสังเกต วิเคราะห์ และเก็บรวบรวมผลการใช้หลักสูตรและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้นในโอกาสต่อไป

3. การปรับปรุงเนื้อหาในหลักสูตรให้สอดคล้องกัน ในชั้นตอนนี้จะต้อง

ปรับหน่วยการเรียนรู้หรือหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่ และกับพฤติกรรมการสอนของครู มีการรวบรวมข้อจำกัดต่างๆ ที่ได้จากการทดลองไว้ในคู่มือครูเพื่อจะใช้เป็นข้อสังเกตและแนวทางที่ช่วยให้ครูได้จัดกิจกรรมการสอนอย่างรอบคอบ

4. การพัฒนากรอบงาน ภายหลังจากจัดทำบทเรียนหรือหลักสูตรรายวิชา

ต่างๆ จำนวนหนึ่งแล้วผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องตรวจสอบหลักสูตรและสื่อในแต่ละหน่วยหรือแต่ละรายวิชาในประเด็นของความเหมาะสมและความเพียงพอของขอบข่ายเนื้อหา และความเหมาะสมของการจัดลำดับเนื้อหา

5. การนำหลักสูตรไปใช้และเผยแพร่ เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติ

ในการเรียนการสอนในห้องเรียนได้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor, Alexander & others (1981, pp. 30-39) ได้เสนอกระบวนการวางแผนหลักสูตรไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขต เริ่มจากเป้าหมายหลักของการศึกษาก่อนแล้วกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะที่องค์กรให้บรรลุเป้าหมายหลัก จากนั้นจึงกำหนดขอบเขตของเป้าหมายไว้ 4 ประการ ได้แก่ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาการของบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้ และความชำนาญเฉพาะด้าน

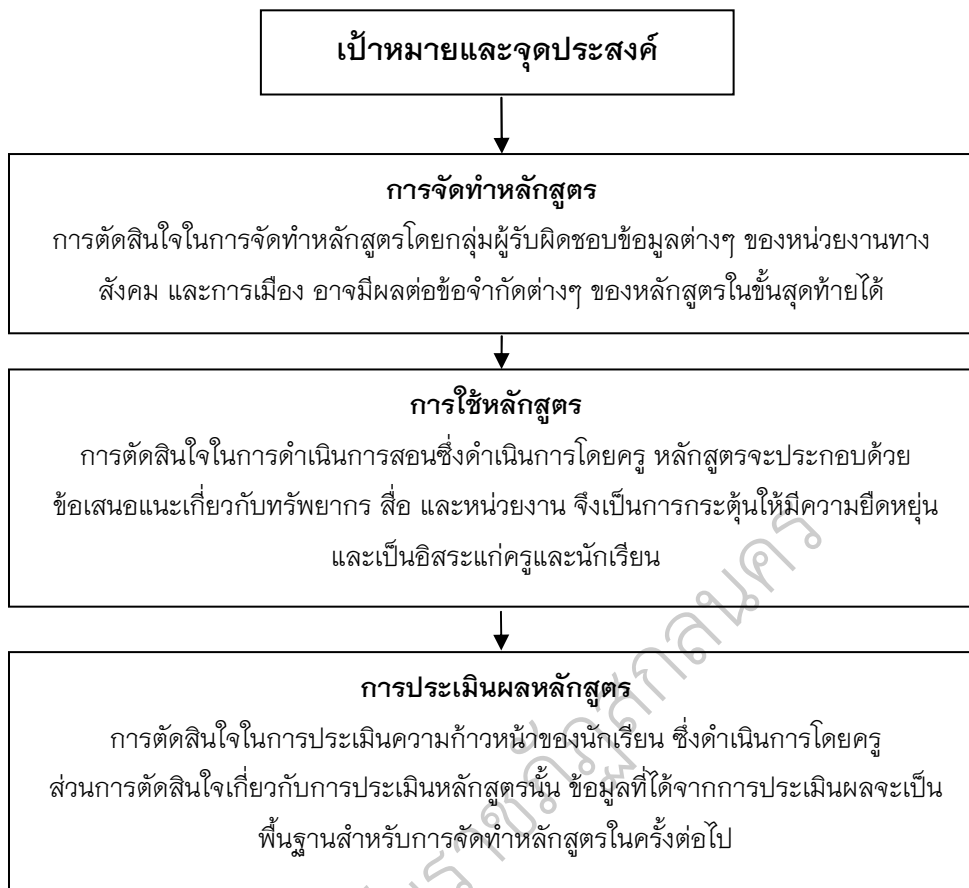
2. การออกแบบหลักสูตร โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ และขอบเขตสำหรับตัดสินใจในกระบวนการออกแบบหลักสูตร พร้อมทั้งพิจารณาจากข้อมูลด้านอื่นๆ ได้แก่ ธรรมชาติของวิชา รูปแบบของสถาบันทางสังคมที่สัมพันธ์กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อออกแบบหลักสูตรแล้วผู้สอนมีบทบาทในการวางแผนหลักสูตร ในส่วนของการเรียนการสอนพิจารณาเลือกวิธีสอนที่สัมพันธ์กับผู้เรียนและหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร มีทั้งการประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตรทั้งสถานศึกษาและการประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบ

5. นอกจากนี้ยังได้เน้นถึงกระบวนการวางแผนเกี่ยวกับหลักสูตรที่รวมถึงการตัดสินใจในเรื่องรูปแบบการสอนแล้ว การวางแผนเกี่ยวกับหลักสูตรนี้ควรมีลักษณะยืดหยุ่นให้โอกาสผู้สอนพร้อมด้วยให้ข้อเสนอแนะหลายๆ อย่างในเรื่องรูปแบบการสอน เอกสาร วัสดุอุปกรณ์ ถ้าหากว่าหลักสูตรกำหนดรูปแบบเอาไว้โดยเฉพาะเจาะจงจะทำให้ยากต่อการใช้หลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor, Alexander & others (1981, pp. 30-39) เริ่มจากเมื่อได้เป้าหมายและจุดประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ก็จะเลือกรูปแบบของหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับเป้าหมายและจุดประสงค์ของผู้เรียนและสังคม แล้วนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนขั้นตอนสุดท้ายเป็นการประเมินผล ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนและการประเมินหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor, Alexander and others ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 กระบวนการจัดทำหลักสูตรของ

Saylor, Alexander and others (1981, pp. 30-39)

Saylor, Alexander & others (1981, p. 7) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่ามีความหมาย 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกหมายถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการทำให้สมบูรณ์ขึ้น อีกลักษณะหนึ่งหมายถึง ทำให้เกิดมีขึ้นหรือสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

Oliva (1988, p. 26) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและการทำหลักสูตรให้ดีขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่การวางแผนหลักสูตร (Planning) การใช้หลักสูตร (Implementation) การประเมินหลักสูตร (Evaluation) หรือบางครั้งมีผู้ใช้คำว่า การปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Implement)

การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Fox (1991, p. 264 อ้างถึงใน พิเชษฐ จัปจิตต์, 2550, หน้า 132) ได้เสนอรูปแบบการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร โดยการพัฒนาหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจากค่านิยมต่างๆ ของสังคม และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะช่วยในการตัดสินใจ เลือกสิ่งที่เป็นความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการพัฒนา และการเรียนรู้ของนักเรียน ความต้องการทางสังคม และความรู้ใน สาขาวิชาต่างๆ ความรู้ทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นแนวทางแก่นักพัฒนาหลักสูตรในการคัดเลือก เนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน รูปแบบของหลักสูตรและวิธีการสอน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการจัดโอกาสการเรียนรู้แก่นักเรียน

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ให้มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และ เกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายอย่างกว้างขวาง ที่สามารถพัฒนาได้ทั้งกระบวนการ นับตั้งแต่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตร เฉพาะที่ปรับปรุงแก้ไข ไม่ว่าจะ เป็นหลักสูตรรายวิชา หรือพัฒนาในส่วนของการนำไปใช้

ก่อนจะกล่าวถึงถึงหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยขอกล่าวถึงหลักสูตรโดยทั่วไปขอ สังเขป เนื่องจากหลักสูตรเสริมและหลักสูตรโดยทั่วไปนั้น มีองค์ประกอบของหลักสูตร และ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่เหมือนกัน จะแตกต่างในส่วนของรายละเอียดของ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล ดังนั้นการทำความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปจะช่วยสร้างกรอบแนวคิดในการดำเนินงานเพื่อ พัฒนาหลักสูตรเสริมต่อไป

รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญจำเป็นที่จะทำให้ การพัฒนาหลักสูตรไว้หลายท่าน แต่รูปแบบที่ได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน คือ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Ralph Tyler (1950) รูปแบบการพัฒนา หลักสูตรของ Taba (1969, pp. 422-425) และ Saylor, Alexander (1981, pp. 30-39) ซึ่งมีรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ของ Tyler	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ของ Taba	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ของ Saylor, Alexander
ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมาย ขั้นที่ 3 เลือกเนื้อหาสาระ	ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขต
ขั้นที่ 2 เลือกประสบการณ์ ในการเรียนรู้	ขั้นที่ 4 จัดรวบรวมเนื้อหา สาระ ขั้นที่ 5 เลือกประสบการณ์ การเรียนรู้ ขั้นที่ 6 จัดประสบการณ์	ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไป ทดลองใช้
ขั้นที่ 4 การประเมินผล		ขั้นที่ 4 การประเมิน หลักสูตร

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โดยขั้นที่ 1 ของ Tyler คือ กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับขั้นที่ 1 และ 2 ของ Taba คือ การวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ และตรงกับขั้นที่ 1 ของ Saylor, Alexander คือ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขต ทำให้เห็นว่าขั้นตอนแรกของการพัฒนา มุ่งเน้นในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ด้วยการศึกษ เอกสาร สัมภาษณ์ วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยจึงกำหนด

ขั้นที่ 1 ของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และ ความซื่อสัตย์สำหรับนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสกลนคร

ขั้นที่ 2 ของ Tyler คือ เลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ขั้นที่ 3,4 และ 5 ของ Taba คือเลือกเนื้อหาสาระ จัดรวบรวมเนื้อหาสาระ และเลือก ประสบการณ์เรียนรู้ และตรงกับขั้นที่ 2 ของ Saylor, Alexander คือ การออกแบบ หลักสูตร เป็นการร่างโครงสร้างหลักสูตรโดยอาศัยข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในขั้นที่ 1 มา กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ มวล ประสบการณ์ วิธีการวัดและการประเมินตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้วิจัยกำหนด

ขั้นที่ 2 ของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และความซื่อสัตย์ สำหรับนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสงขลา

ขั้นที่ 3 ของ Tyler คือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สอดคล้องกับขั้นที่ 6 ของ Tabá คือ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ และตรงกับขั้นที่ 3 ของ Saylor, Alexander คือ การนำหลักสูตรไปทดลองใช้เป็นนำมวลงประสบการณ์ กิจกรรม เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตร สำหรับงานวิจัยที่ผู้วิจัย กำหนดขั้นที่ 3 ของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และความซื่อสัตย์สำหรับนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสงขลา

ขั้นที่ 4 ของ Tyler คือ การประเมินผล สอดคล้องกับขั้นที่ 7 ของ Tabá คือ การประเมิน และตรงกับขั้นที่ 4 Saylor, Alexander คือ การประเมินหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่มุ่งตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร ว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขั้นที่ 4 ของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และความซื่อสัตย์สำหรับนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสงขลา

หลักจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์สำหรับหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และความซื่อสัตย์

รากฐานของการเรียน คือ การเรียนรู้เพราะวัตถุประสงค์ของการเรียน คือการช่วยให้นักเรียนได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียนรู้ มีดังต่อไปนี้ (ชูชัย สมितिไกร, 2554, หน้า 91-107)

1. ความพร้อม ความพร้อมของนักเรียน หมายถึง พื้นฐานความรู้ที่จำเป็นในการเรียนรู้จากสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อเขามีความพร้อมที่จะเข้าในกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ความสนใจของครูจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์เนื้อหาสื่อต่างๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน เมื่อนักเรียนมีความสนใจในเรื่องที่เรียนก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

3. ความสามารถความสามารถ หมายถึง ระดับความถนัดหรือทักษะ สำหรับการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งนักเรียนมีอยู่ในตนเอง หากทราบระดับความสามารถของนักเรียน จะทำให้ทราบว่าพวกเขาที่มีพื้นฐานอะไรอยู่ก่อนแล้ว และควรจะต้องดำเนินการฝึกอบรมอะไร อย่างไรต่อไป

4. การให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการกระทำข้อมูลย้อนกลับ เกี่ยวกับผลการกระทำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของคำชมเชย คะแนนของการทดสอบ หรือผลการปฏิบัติงาน ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ และแรงจูงใจของนักเรียนสามประการ คือประการแรก จะช่วยให้นักเรียนทราบว่าการปฏิบัติของพวกเขาถูกต้องหรือไม่ประการที่สอง จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และประการที่สาม จะนำไปสู่การตั้งเป้าหมายเพื่อรักษาหรือปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

5. การปรุงแต่งเนื้อหาให้เข้าใจง่าย เนื้อหาสาระของความรู้จะง่ายต่อการเรียนและการจดจำมากขึ้น แนวทางการทำให้เนื้อหาความรู้มีความหมาย และเข้าใจได้ง่าย มีดังนี้ 1) ในตอนเริ่มต้นของการฝึกอบรม ผู้ฝึกอบรมควรอธิบายภาพรวมของความรู้ก่อนอย่างกว้างๆ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ และเข้าใจว่าแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของกันอย่างไร 2) การเสนอเนื้อหาควรจะทำโดยใช้ตัวอย่าง และใช้สื่อการสอนที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น 3) นำเสนอเนื้อหาความรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมจะง่ายต่อการเข้าใจ และ 4) การเรียนรู้ทักษะทางปัญญา ชั้นสูงควรเริ่มต้นจากการเรียนรู้ทักษะหรือองค์ประกอบพื้นฐานเสียก่อน

6. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ครูควรให้ความสนใจ เนื่องจากผู้รับการฝึกอบรมแต่ละคนจะมีความถนัดไม่เท่ากันทั้งในเรื่องความรู้ ประสบการณ์ อายุ เป็นผลให้เกิดการเรียนรู้ไม่เท่ากัน ดังนั้นการดำเนินการจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายสนองความแตกต่างของบุคคล ตลอดจนทำให้ทุกคนมีโอกาสเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำกิจกรรม

7. การฝึกปฏิบัติและการทำซ้ำการเรียนรู้จะดีขึ้นกว่าเดิมเมื่อเมื่อนักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติงานซ้ำๆ ดังนั้นการเรียนการสอนจำเป็นจะต้องให้นักเรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติจริงทุกกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจกระจ่างแจ้ง เกิดความแม่นยำ ทำให้เกิดผลดีในการเรียน และการปฏิบัติ ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ก่อนขึ้นบทเรียนใหม่ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ครูจะต้องมีกิจกรรม

ทบทวนบทเรียนเดิมก่อนเพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้เก่ากับองค์ความรู้ใหม่ให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปตามลำดับ

8. การถ่ายโอนความรู้เป็นการนำเอาความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการทำงานจริง ดังนั้นในการเรียนจะต้องส่งเสริมให้มีการถ่ายโอนความรู้ทางบวกครูจะต้องสอนให้เป็นไปตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรทุกรายการเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นคือ ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง ตลอดจนทั้งให้เสริมแรงทางบวกอย่างต่อเนื่อง

9. แรงจูงใจ แรงจูงใจมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล นักจิตวิทยาเชื่อว่าแรงจูงใจจะช่วยเพิ่มพลังบุคคลทำให้เกิดความตื่นตัว มีพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่เต็มไปด้วยความกระตือรือร้นอยากจะเรียนรู้ในการกระทำสิ่งต่างๆ ดังนั้นการที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน ต้องอาศัยทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการเรียน เช่น ทฤษฎีการเสริมแรง เป็นต้น

Scott (1970, p. 124 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ชาติ, 2549, หน้า 45) กล่าวว่า การเสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดต่อกิจกรรมการเรียนรู้ มีหลักการ ดังนี้

- 1) การสร้างเสริมความพึงพอใจที่ดีต่อการเรียน ครูต้องจัดสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจพึงพอใจและสนุกสนาน ตลอดจนทั้งต้องเป็นแบบฉบับที่ดีทั้งด้านความคิดความประพฤติและการมีระเบียบวินัยด้านการเรียนรู้และสังคม
- 2) การเปลี่ยนแปลงความพึงพอใจที่ไม่ดีต่อการเรียน ครูต้องให้การแนะแนว โดยชี้แนะแนวทางปฏิบัติต่อการเรียนรู้ให้ถูกต้อง และเหมาะสมชี้ให้เห็นแนวโน้มที่จะตอบสนองในทางบวก และให้ประโยชน์แก่ตนเอง 3) พยายามให้การเสริมแรงที่ตรงกับความถนัด และความต้องการแก่เด็กแต่ละคนเพื่อให้กำลังใจที่จะเรียนรู้มากกว่าการลงโทษ และ
- 4) พยายามให้เด็กได้ลงมือกระทำเองและมีส่วนรับผิดชอบต่อส่วนนั้น ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองจะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและในที่สุดนักเรียนก็จะมี ความพึงพอใจที่ดีต่อการเรียนรู้นั้นๆ

10. การเสริมแรง หรือการให้แรงเสริม การเสริมแรง หมายถึง การทำให้ผู้ทำพฤติกรรมเกิดความพึงพอใจ และกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำๆ อีก

เจ้าของทฤษฎีนี้ คือ Skinner (อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2553, หน้า 191, 309-312) กล่าวว่า ถ้าต้องการให้พฤติกรรมที่ต้องการคงอยู่ตลอดไป จำเป็นที่จะต้องให้แรงเสริม Skinner แบ่งแรงเสริมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) แรงเสริมบวก หมายถึง คำพูด สิ่งของ หรือสภาพการณ์ที่จะช่วยให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์เกิดขึ้นอีก 2) แรงเสริมลบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์หรือเปลี่ยนแปลงบางอย่างก็อาจจะทำให้นบุคคลแสดงพฤติกรรมได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือพฤติกรรมหลีกเลี่ยงและพฤติกรรมหลีกเลี่ยง เช่น นักเรียนที่ชอบคุย และแหย่เพื่อนเวลาทำงาน จึงถูกครูจับไปนั่งเดี่ยวที่มุมห้อง การแยกนักเรียนออกจากเพื่อนเป็นแรงเสริมลบ

หลักการให้แรงเสริมของ Skinner ทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1) เสริมแรงต่อเนื่อง คือเสริมแรงทุกครั้งที่ทำพฤติกรรมถูกต้องเหมาะกับการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ 2) เสริมแรงเป็นบางครั้ง เหมาะสำหรับการรักษาพฤติกรรมที่เรียนรู้แล้วโดยไม่จำเป็นต้องมีการเสริมแรงทุกครั้ง 3) การให้แรงเสริมทางบวกจะดีกว่าทางลบ และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนด้วย 4) ให้การเสริมแรงทันทีที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งควรจะเกิดขึ้นภายในเวลาประมาณ 10 วินาที และจะต้องให้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการเสริมแรงมีหลายวิธี ครูอาจใช้วิธีง่ายๆ 3 วิธี ได้แก่ 1) การให้ความสนใจและคำชม เช่น ชมเชย ยกย่อง หรือถ้อยคำที่สามารถสร้างบรรยากาศให้เกิดความพึงพอใจ เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา สามารถใช้ได้ทุกโอกาส ทั้งนักเรียนที่เก่งและอ่อน 2) การอนุญาต ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่ชอบ การให้นักเรียนทำกิจกรรมที่ชอบหรือต้องการเป็นแรงเสริมที่ดี เช่น ครูจะให้เขียนรูปการ์ตูนหรืออ่านหนังสือที่ชอบ หากทำเลขคณิตเสร็จ 3) การให้รางวัลเป็นของ เช่น ขนม ของเล่น ของใช้ ดาว เกียรติบัตร เป็นต้น

สรุปได้ว่า จิตวิทยาการเรียนรู้และการจูงใจมีความสำคัญสำหรับการฝึกอบรมอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ การจูงใจและการให้แรงเสริม และควรวางแผนดำเนินการล่วงหน้าตั้งแต่ขั้นการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.4 การพัฒนาหลักสูตรเสริม

การพัฒนาหลักสูตรเสริมมีขั้นตอน หรือรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย ขั้นที่ 2 การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ และขั้นที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ดังนี้

1.4.1 ลักษณะของหลักสูตรเสริม

จากการศึกษารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร ทำให้เข้าใจขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรซึ่งมีลักษณะความเป็นสากล กล่าวคือ รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรทั่วไปกับหลักสูตรเสริมมีขั้นตอนในการพัฒนาเหมือนกัน ดังนั้น ความแตกต่างระหว่างหลักสูตรทั้งสองประเภทคงไม่ได้อยู่ที่รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร การทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรเสริม จะทำให้เห็นความแตกต่างและจุดเด่นที่สำคัญของหลักสูตรเสริมที่ต่างจากหลักสูตรทั่วไป จึงทำให้มีหน่วยงานและนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงไว้มีรายละเอียด ดังนี้

กรมวิชาการ (2546, หน้า 34) ได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดหลักสูตรเสริมที่เน้นความถนัดและความสนใจของนักเรียนไว้ ดังนี้

1. พัฒนาความรู้ ความสามารถ ด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ ทั้งวิชาการและวิชาชีพตามทักษะ
2. มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
3. มีสุขภาพและบุคลิกภาพทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดี
4. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
5. มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบอบประชาธิปไตย

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, (2544, หน้า 83 อ้างถึงใน Clark, 1997) ได้เสนอแนะว่าหลักสูตรเสริมอาจใช้แนวความคิดการจำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษาของ เบญจามิน บลูม (Benjamin Bloom) ในมิติด้านสติปัญญาามาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งจุดมุ่งหมายด้านสติปัญญา มี 6 ประการโดยเรียงพฤติกรรมจากง่ายไปหายากไว้ ดังนี้

1. ความรู้ความจำ คือ ความสามารถในการจำและระลึกได้ เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของเรื่อง เหตุการณ์ ปรัชญาการณ รายละเอียดของความรู้ในเนื้อหา ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ สูตร
2. ความเข้าใจ คือ ความสามารถในการจับใจความสำคัญ อธิบายความหมายของความรู้ที่ยากง่าย แปลความ ตีความ ประเด็นที่มีความหมายแฝงให้เป็นภาษาที่ง่าย คาดคะเนแนวโน้มเกี่ยวกับปรากฏการณ์ใหม่

3. การนำไปใช้ คือ ความสามารถในการนำเอาหลักการ สูตร กฎเกณฑ์ หรือวิธีการดำเนินการต่างๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริง ใช้พิจารณากรณีตัวอย่างใหม่หรือใช้แก้ปัญหาสถานการณ์ใหม่

4. การวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการค้นหาหรือแยกแยะ เนื้อหาสาระของความรู้รวมทั้งเรื่องราวเหตุการณ์ เพื่อระบุถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ข้อเท็จจริงที่ซ่อนเร้น

5. การสังเคราะห์ คือ ความสามารถในการผสมผสานความรู้ หลากๆ ด้าน และเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์เดิม ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ทั้งในเชิงภาษา ในเชิงแนวคิดตลอดจนการวางแผนและการออกแบบผลิตผลงานใหม่

6. การประเมินค่า คือ ความสามารถในการสรุปตัดสินคุณค่าของ สิ่งต่างๆ หรือตัดสินการกระทำว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยยึดหลักเกณฑ์เชิงวิชาการหรือ เกณฑ์ที่สังคมยอมรับ

หลักสูตรเสริมต้องสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และเพิ่ม เสริมการเรียนรู้อื่นๆ ทั้งสาระและกระบวนการที่ไม่ปรากฏในหลักสูตรปกติ เช่น การคิด ระดับสูง และสหวิทยาการ เป็นต้น หลักสูตรเสริมจะส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตร แกนกลาง การใช้ยุทธศาสตร์การสอนของครู และการใช้เวลาเรียนรู้น้อยลง โดยนักเรียน สามารถจบการศึกษาในระบบตามที่กำหนดไว้ เพราะการเรียนรู้เป็นเรื่องกระบวนการ พัฒนาการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ละคนแตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อเทียบกับทฤษฎีการคิดของ บลูม (Bloom) หรือการจัดลำดับ วัตถุประสงค์ทางการศึกษาจะมุ่งเน้นการเรียนรู้ด้านความรู้ความจำ ด้านการเข้าใจ และ ด้านการนำไปใช้ ขณะที่หลักสูตรเสริมจะมุ่งเน้นการเรียนรู้ด้านการวิเคราะห์ ด้านการสังเคราะห์ และประเมินค่า

Piirto (1994, pp. 376-399) ได้กำหนด 5 เกณฑ์สำคัญสำหรับหลักสูตร เสริมไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมควรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ เชิงวิชาการของนักเรียนโดยพิจารณาจากอัตราความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดเชิงนามธรรม เชิงสร้างสรรค์ เชิงวิจารณ์ญาณ และเชิงวิเคราะห์ และ ความสามารถในการกักเก็บข้อมูลความรู้ที่ประกอบด้วยข้อเท็จจริงและกระบวนการปฏิบัติ

2. หลักสูตรเสริมควรมีความเข้มข้นในวิชาการโยไม่ละเลยองค์ความรู้ด้านจารีตประเพณี

3. หลักสูตรเสริมควรเป็นสหวิทยาการ เปรียบเสมือนแผนภาพวงล้อที่ประกอบไปด้วยหลากหลายวิชา เช่น ศิลปะ มนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษา และปรัชญา เป็นต้น

4. หลักสูตรเสริมควรเน้นโครงร่างสำคัญ 6 ประเด็น ซึ่งใน 5 ประเด็นแรกจากแนวคิดของ เอลเลียท ไอส์เนอร์ (Elliot Eisner) ซึ่งกล่าวในปี 1985 และโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ได้เพิ่มแนวคิดอีก 1 ประเด็น ในปี 1991 โดยมีรายละเอียดเป็นลำดับ ต่อไปนี้

- 4.1 มุ่งเน้นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
- 4.2 มุ่งเน้นวิทยาศาสตร์ประยุกต์
- 4.3 มุ่งเน้นหลักการและเหตุผลเชิงวิชาการ
- 4.4 มุ่งเน้นการปรับตัวทางสังคมและการสร้างสังคมใหม่
- 4.5 มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการทางปัญญา
- 4.6 มุ่งเน้นวิธีการเข้าใจอย่างถ่องแท้ เช่น ทักษะการคิดเชิง

วิเคราะห์ นักเรียนต้องสามารถแจกแจงองค์ประกอบ สังเกต จำแนกความเหมือนและความแตกต่าง เปรียบเทียบและเห็นความผิดแผก จัดลำดับ กำหนดมาตรการ สรุป เห็นความสัมพันธ์ ตัดสินด้วยเหตุและผล อุปมาอุปมัย คาดการณ์ อ้างอิง และประเมินได้

5. หลักสูตรเสริมควรมีความสมดุล มีความเป็นบูรณาการ และมีความหมาย ลักษณะของหลักสูตรเสริมที่แตกต่างกับหลักสูตรแกนกลางมี ดังนี้ (Barbara Clark, 1997, p. 258; citing Kaplan, 1986; Laurence Coiemán, 1985, pp. 315–316; citing Kaplan, 1979)

1. เนื้อหาที่จัดให้กับนักเรียนเป็นการตอบสนองต่อปัญหาที่นักเรียนสนใจ
2. การจัดการเรียนการสอนมีการบูรณาการ
3. ประสบการณ์ที่จัดให้กับนักเรียนเน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ
4. เป็นการจัดการเรียนการสอนในเชิงลึกให้กับนักเรียน และนักเรียนสามารถเลือกเนื้อหาที่นักเรียนสนใจ
5. จัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

6. เป็นการพัฒนาผลผลิตที่มีความซับซ้อน หรือใช้ทักษะการคิด
ระดับสูง

7. มุ่งให้เกิดการทำงานอย่างอิสระ
8. มีการพัฒนาทักษะและวิธีการวิจัย
9. มีการบูรณาการทักษะการคิดพื้นฐานกับการคิดระดับสูง
10. ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ และสร้างสรรค์
11. ส่งเสริมการพัฒนาผลผลิตด้วยเทคโนโลยีที่หลากหลาย
12. สร้างความเข้าใจในตนเองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน
13. การประเมินผลด้วยวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะ

ของการเรียนรู้ เช่น การประเมินตนเอง

ปรียานุช สถาวรมุณี (2548, หน้า 56-57 อ้างถึงใน Mckown, 1952, pp. 1-8) กล่าวว่า หลักสูตรเสริมไม่ใช่สิ่งใหม่ เพราะหลักสูตรเสริมเกิดพร้อมกับสถานศึกษา จากอดีตจนถึงปัจจุบันครูส่วนใหญ่คงสนใจงานสอนในชั้นเรียนเป็นหลัก ครูจึงไม่ทราบถึงความสนใจทางสังคมทางกายภาพของนักเรียนเพราะเข้าใจว่าการสอนสำคัญกว่าการเรียนรู้ และการทำงานหลักสำคัญกว่าการทำงานที่มีประโยชน์เหล่านี้ เป็นการศึกษาของนักเรียนแต่ละคน เพราะการศึกษาในยุคใหม่ นักเรียนต้องเป็นผู้รอบรู้ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และการมีอาชีพ

ดังนั้นในปี ค.ศ. 1952 การจัดทำหลักสูตรเสริมจึงมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การลงทุนเพื่อตอบสนองทางการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญโดยการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสอันมีค่ามากมายซึ่งเป็นแรงขับที่จะส่งผลให้มีการตอบสนองจากการลงทุนเพื่อการศึกษา
2. การเตรียมนักเรียนสู่ชีวิตจริงในระบบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย
3. การเพิ่มปริมาณการเป็นตัวของตัวเอง โดยการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าการแสดงออกด้วยตนเอง
4. การเรียนรู้ความร่วมมือทางสังคม โดยการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าการแสดงออกโดยตนเอง สู่การลดความเห็นแก่ตัวลงในที่สุด

5. การเพิ่มความสนใจของนักเรียน โดยการเพิ่มโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ อันเป็นการเพิ่มจำนวนนักเรียนในการได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษา

6. การสร้างขวัญกำลังใจในโรงเรียน โดยพัฒนานักเรียนไม่เพียงให้เกิดความภาคภูมิใจในโรงเรียนเท่านั้น แต่เกิดความผูกพันกับโรงเรียนด้วย

7. การสนับสนุนกฎระเบียบ โดยการให้นักเรียนเป็นผู้ตั้งกฎระเบียบมาตรฐานของตนซึ่งหลักสูตรจะประกอบด้วยกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาความกดดันทางสังคมเกี่ยวกับระเบียบต่างๆ ในโรงเรียนได้ในระดับสูง

8. การค้นพบและการพัฒนาคุณภาพและความสามารถพิเศษ โดยการให้โอกาสนักเรียนค้นพบและพัฒนาพร้อมกับกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกันที่มีอุดมการณ์และความเข้าใจต่อสิ่งที่สนใจตรงกัน อันเป็นแนวพัฒนาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ และเป็นพลเมืองดี ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักของการศึกษา

Joyce, Dana & Linda Boyce (1996, pp. 12-13) อธิบายลักษณะที่แตกต่างของหลักสูตรเสริมกับหลักสูตรแกนกลาง ดังนี้

1. มุ่งศึกษาสิ่งที่ลึกหรือกว้างกว่าสิ่งที่เรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลาง เป็นการศึกษาภายใต้โลกของความเป็นจริง และแก้ปัญหาในสิ่งที่นักเรียนต้องการจะรู้

2. ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกันในสังคม

3. เป็นการพัฒนาการคิดระดับสูง เป็นการบูรณาการสิ่งที่ได้เรียนรู้ และสร้างโอกาสในการประยุกต์ใช้ความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้มา

4. ช่วยให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้จากการปฏิบัติได้ฝึกปฏิบัติวางแผน การปฏิบัติตามหน้าที่ และการประเมินประสิทธิภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. เป็นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน

6. เสริมการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาของนักเรียน

7. เป็นการพัฒนานักเรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน

8. จัดตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียน

9. ใช้การประเมินตามสภาพจริง

สรุปได้ว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อปลูกฝัง และเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โดยควบคู่กับการพัฒนาความรู้ การคิดวิเคราะห์ ความสามารถ ด้วยวิธีการหลากหลายเพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ ได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และเชื่อมโยงสิ่งที่ได้ปฏิบัติกับชีวิตประจำวัน

1.5 การประเมินหลักสูตร

1.5.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้ Good (1973, p. 209) ได้ให้ความหมายว่าการประเมินหลักสูตร คือ การประเมินผลของกิจกรรมการเรียน ภายในขอบข่ายของการสอนที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของเนื้อหา และผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผน การจัดโครงการ ความต่อเนื่องและการหมุนเวียนของกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่จะจัดให้มีขึ้น

รุจิรี ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 103) กล่าวถึงความหมายของการประเมินหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. การวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณ
2. การอธิบายและตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร
3. การเปรียบเทียบพฤติกรรม การปฏิบัติของผู้เรียนกับมาตรฐาน
4. การอธิบายการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการเลือกการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจเรื่องหลักสูตร
5. การใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

ประยูร บุญใช้ (2548, หน้า 1) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจหาข้อบกพร่องหรือปัญหาและหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือตัดสินคุณภาพของหลักสูตรนั้นๆ

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การตัดสินคุณค่า การวิเคราะห์หาข้อบกพร่องในส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตรเพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ได้ หลักสูตรที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

1.5.2 จุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตร

ทิตนา แชมมณี (2547, หน้า 63) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร นับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพราะการประเมินหลักสูตรจะช่วยให้ คำตอบเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นว่าดีหรือไม่ดีและจุดด้อยอย่างไร โดยทั่วไปแล้วการประเมินหลักสูตรใดๆ ก็ตามมีจุดมุ่งหมายหลักๆ คือ

1. เพื่อหาคคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้น สามารถสนองจุดประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
2. เพื่อตัดสินใจว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานและการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องหรือไม่
3. เพื่อวัดดูว่า ผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร
4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของ หลักสูตรว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตร หลังจากผ่าน กระบวนการทางการศึกษามาแล้วหรือไม่อย่างไร การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในลักษณะที่การนำหลักสูตรไปใช้หลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2549, หน้า 33) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร โดยทั่วไปจะมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบ ต่างๆ ของหลักสูตรการประเมินในลักษณะนี้มักจะดำเนินการในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตร ยังคงดำเนินการอยู่เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหาโครงสร้าง การวัดผลมีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติ ในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือในขณะที่การใช้หลักสูตรและกระบวนการจัดการ เรียนรู้กำลังดำเนินการอยู่ได้มากน้อยเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้เป็น ประโยชน์แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่างๆ ของ หลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันที่

2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศ กำกับดูแลและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินในลักษณะนี้ จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ จะได้ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุตาม เป้าหมายที่วางไว้

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไป อีกหรือควรยกเลิกการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วนหรือยกเลิกทั้งหมด การประเมินใน ลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง แล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผล ตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อย เพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใดและเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อหรือไม่

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของ หลักสูตรว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตร หลังจากผ่าน กระบวนการทางการศึกษามาแล้วหรือไม่อย่างไร การประเมินในลักษณะนี้จะดำเนินการใน ขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

จุฑาทิพย์ จันทรเรื่อน (2552, หน้า 18) สรุปว่าการประเมินหลักสูตร มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรทั้งระบบตั้งแต่วัตถุประสงค์ ปัจจุบันเบื้องต้น กระบวนการ ตลอดจนผลที่ได้จากการประเมิน
2. ทำให้ทราบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมเพียงใด และ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคมหรือไม่
3. เพื่อพิจารณาว่าหลักสูตรเหมาะสมแล้ว หรือควรปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เฉพาะจุด หรือปรับปรุงใหม่ทั้งหมด

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรมี จุดมุ่งหมายเพื่อหาค่าและคุณภาพของหลักสูตร คุณภาพของผู้เรียนรวมทั้งผลกระทบ จากการนำหลักสูตรไปใช้ว่ามีความเหมาะสมสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมเพียงใดและเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.5.3 ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เรา ทราบถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของหลักสูตร ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตรมี ดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 251-252)

1. ทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้น มีจุดดีหรือจุดด้อยตรงไหน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
2. สร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และค่านิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดในหมู่ประชาชน
3. ช่วยในการบริหารทางด้านวิชาการ ผู้บริหารจะรู้ว่าควรจะตัดสินใจและสนับสนุนช่วยเหลือหรือบริการทางใดบ้าง
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา
5. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนนักเรียนได้ผลดี ด้วยความร่วมมือกันทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน
6. ช่วยให้ผู้ปกครองทราบความเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับทางโรงเรียน
7. ช่วยให้การประเมินผลเป็นระบบระเบียบ เพราะมีเครื่องมือและหลักเกณฑ์ทำให้มีเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น
8. ช่วยชี้ให้เห็นคุณค่าของหลักสูตร
9. ช่วยให้ผู้สามารถวางแผนการเรียนในอนาคตได้ ข้อมูลของการประเมินผลหลักสูตรทำให้ทราบเป้าหมายแนวทางและขอบเขตในการดำเนินการศึกษาของโรงเรียน

สรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตรมีประโยชน์คือ ทำให้ทราบว่าหลักสูตรมีคุณค่า มีจุดดีหรือมีข้อบกพร่องในส่วนประกอบใดของหลักสูตรเพื่อวางแผนปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและสมบูรณ์มากขึ้น

1.5.4 ประเภทของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นการประเมินที่มีการดำเนินการเป็นระยะๆ ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (อ้างถึงใน สนัท ธาตุทอง, 2550, หน้า 55) ได้กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตรโดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การประเมินผลหลักสูตรก่อนโครงการ คือ การประเมินผลหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ เป็นการประเมินผลหลักสูตรเมื่อสร้างเสร็จแล้ว เพื่อพิจารณาว่าดีหรือไม่เพียงใด มีข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุงอะไรบ้าง อาจจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หรือวิจัยดูก็ได้

ระยะที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรในขณะที่ดำเนินการว่าหลักสูตรที่ทำขึ้นนั้น นำไปทดลองใช้แล้วได้ผลเพียงใด

ระยะที่ 3 การประเมินผลเมื่อจบโครงการ หรือประเมินผลเมื่อประกาศใช้หลักสูตรแล้วเพื่อที่จะได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553, หน้า 168) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามระยะจุดมุ่งหมายของการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ หรือการประเมินในระหว่างการร่างหลักสูตร (Extant Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เพื่อหาข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์อันนำไปสู่การปรับแก้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้

2. การประเมินในระหว่างการใช้หลักสูตร (On-Going or Formative Evaluation) ในช่วงระยะการใช้หลักสูตร เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรจะมีการดำเนินไปอย่างถูกต้อง จึงต้องมีการประเมินเป็นระยะเพื่อดูความก้าวหน้าของการใช้หลักสูตร ควบคุมแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ใช้หลักสูตร

3. การประเมินหลังการเสร็จสิ้นการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อสรุปผลการใช้หลักสูตรว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

กล่าวโดยสรุปว่า การประเมินหลักสูตรสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร และการประเมินหลังการใช้หลักสูตร

1.5.5 รูปแบบการประเมินหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 209-242) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีหลายรูปแบบ ซึ่งนักวิชาการด้านหลักสูตรและการประเมินผลได้นำเสนอรูปแบบการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1.5.5.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler เป็นรูปแบบที่เน้นการประเมินสัมฤทธิ์ที่ได้จากหลักสูตร มีลำดับขั้นตอนในการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตร ดังนี้

- 1) กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ โดยวิเคราะห์ผู้เรียน สังคม เนื้อหา กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย โดยใช้จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
- 2) กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจนซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่จะวัดภายหลังการจัดประสบการณ์
- 3) กำหนดเนื้อหาสาระหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
- 4) เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบผลสำเร็จ
- 5) ประเมินผลการตัดสินใจโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษาหรือการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 6) ถ้าไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ก็จะตัดสินใจที่จะยกเลิกหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ก็ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler มีข้อจำกัด คือ รูปแบบประเมินหลักสูตรแบบนี้จะใช้กับหลักสูตรที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าเรียบร้อยแล้วเท่านั้น หากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือทันทีทันใด โดยไม่คาดหวังมาก่อน รูปแบบการประเมินนี้จะไม่ครอบคลุมโดยเหตุนี้จึงได้มีผู้คิดรูปแบบการประเมินหลักสูตรขึ้นมาใหม่อีกในระยะต่อมา

1.5.5.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stufflebeam รูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้มีชื่อว่า CIPP MODEL ซึ่งมีชื่อเต็มว่า Context-Input-Process-Product Model เป็นการประเมินข้อมูล 4 ประเภท ได้แก่

- 1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินผลบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมาย หรือจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม ปัญหาและความต้องการต่างๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไร จึงสนองต่อความต้องการและแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ ถ้ามีการ

ใช้หลักสูตรไประยะหนึ่งแล้วต้องการประเมิน การประเมินนี้คือการประเมินหลักสูตรในด้าน จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือไม่

2) การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการ ประเมินปัจจัยต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ผู้เรียน อุปกรณ์และสื่อการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ และอื่นๆ เพื่อตรวจสอบว่าตัวป้อนเหล่านี้ส่งผลต่อการ ใช้ หลักสูตรหรือไม่

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการ ประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการ เพื่อตรวจสอบกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ของการใช้หลักสูตรว่ามีข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น เรื่องการสอน การบริหาร เป็นต้น

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการ ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น ประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรโดยตรวจสอบ ว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด พิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของผู้เรียน ภาระการปฏิบัติงานทำหรือการศึกษาต่อ เป็นต้น

1.5.5.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stake เป็นรูปแบบ การประเมินหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเป็นหลัก โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ในการตัดสินคุณค่า Stake มีความเชื่อว่าผลสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะ สามารถบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เท่านั้นแต่อาจมาจากองค์ประกอบด้านเวลาที่จัดไว้ ให้เหมาะสมด้วย รูปแบบการประเมินจำแนกออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive) และข้อมูลเชิงตัดสิน (Judge Mental)

1) ข้อมูลเชิงบรรยายได้แก่ ข้อมูลที่อธิบายลักษณะความ มุ่งหวังของโครงการ(Intents Sources) และข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตได้จากการปฏิบัติตาม โครงการนั้นๆ (Observation Sources)

2) ข้อมูลเชิงตัดสินได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคุณค่าของ โครงการซึ่งใช้เกณฑ์ในการพิจารณา 2 ลักษณะ คือ เกณฑ์มาตรฐาน (Standard Sources) และเกณฑ์การตัดสิน (Judgments Sources) สำหรับเกณฑ์มาตรฐานนั้นได้แก่การนำเอา มาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาเป็นเกณฑ์สำหรับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น คะแนนเฉลี่ยใน การสอบ ส่วนเกณฑ์การตัดสินนั้น ได้แก่ การถือเอาผลของวิธีการต่างๆ ซึ่งทำเพื่อ เป้าหมายเดียวกันมาเปรียบเทียบกัน หรือเปรียบเทียบผลของโครงการลักษณะเดียวกันที่ จัดอยู่ในชุมชนต่างๆ เป็นต้น

Stake ได้วางแผนการประเมินไว้ ดังนี้

1. สิ่งที่ยังมาก่อน (Antecedents) หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตร เช่น บุคลิกและนิสัยของครูและนักเรียน เนื้อหา วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียนในลักษณะชุมชน

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Transactions) หมายถึงปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน ครูกับผู้ปกครอง เป็นต้น เป็นขั้นตอนของการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจบรรยากาศสิ่งแวดล้อม

3. ด้านผลผลิต (Outcomes) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคตินักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครู ผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

จากรูปแบบการประเมินผลการใช้หลักสูตรดังกล่าว ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินหลักสูตรของ Tyler และ Stake เป็นแนวทางในการประเมิน โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าหลักสูตร ซึ่งดำเนินการประเมินผล 3 ระยะ คือ ก่อนการทดลองระหว่างทดลอง และหลังการทดลอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมด้านความเหมาะสม ความสอดคล้องและการนำไปใช้ซึ่งประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

2. การประเมินผลระหว่างการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ประเมินโดยใช้แบบทดสอบก่อนการฝึกอบรม ประเมินทักษะการปฏิบัติงานระหว่างฝึกอบรม ประเมินพฤติกรรมขณะทดลองโดยใช้แบบสังเกตการร่วมกิจกรรม ทดสอบหลังฝึกอบรม และประเมินความพึงพอใจของครูผู้เข้ารับการอบรม

3. การประเมินผลหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย การประเมินผลว่าผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายของหลักสูตรหรือไม่ ปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรมีอะไรบ้าง ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำมาใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป

1.6 การปรับปรุงหลักสูตร

สังต์ อุทรานันท์ (อ้างถึงใน จักรกา วงศ์กาฬสินธุ์, 2556, หน้า 78-82)

ได้กล่าวว่า การปรับปรุงหลักสูตรจะมีความแตกต่างกันในเรื่องลักษณะของความเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงหลักสูตรเป็นการทำให้หลักสูตรดีขึ้นโดยไม่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของหลักสูตร ส่วนการแก้ไขหลักสูตรเป็นการทำให้หลักสูตรดีขึ้นโดยมีการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบบางส่วนของหลักสูตร แต่ก็ไม่ได้ทำให้โครงสร้างของหลักสูตรที่มีแต่เดิมเปลี่ยนแปลงไป มีวิธีการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ดังนี้

1. การปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง จากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง เป็นวิธีการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรโดยผู้บริหาร เป็นผู้ดำเนินการ เมื่อผู้บริหารตัดสินใจแล้วก็จะประกาศให้ผู้ปฏิบัติได้ดำเนินการตาม การปรับปรุงแก้ไขแบบนี้ได้ทำกันอยู่เสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษา ในประเทศไทย เพราะมีความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินการ แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่ที่ผู้ใช้หลักสูตรไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจึงมักจะทำให้ผู้ใช้หลักสูตรไม่เข้าใจหรือไม่ตั้งใจในการปฏิบัติตาม แผนนโยบายที่ได้รับมา

2. การปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงจากล่างขึ้นบน โดยเริ่มจากผู้ปฏิบัติหรือผู้ใช้หลักสูตร ผู้บริหารหรือผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาเท่านั้นมักจะดำเนินการในลักษณะของการประชุมปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรหรือการเรียนการสอน มีข้อดีคือ ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงด้วย ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินงานตามหลักสูตรใหม่เป็นไปอย่างได้ผล สำหรับข้อจำกัดคือ เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานหรือความไม่เข้าใจปรัชญาของหลักสูตรดั้งเดิมซึ่งอาจจะนำไปสู่การผิดพลาดในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาในระยะยาวได้

3. การปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรโดยวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร คีษานินเทศก์ และครู โดยอาศัยหลักสูตรและเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่แล้วเป็นหลักหากพบข้อบกพร่องใด ที่สมควรปรับปรุงแก้ไขขณะทำงานก็จะร่วมมือกันดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงต่อไป การดำเนินการด้วยวิธีนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน

4. การปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรโดยอาศัย

กระบวนการฝึกอบรม เป็นวิธีการที่ได้ผลอีกวิธีหนึ่ง ในสมัยปัจจุบันการดำเนินการฝึกอบรมหรือการให้การศึกษาแก่ครูประจำการ อาจจะดำเนินการได้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะได้ เช่น การให้การศึกษาเป็นกลุ่มย่อย การประชุมปฏิบัติการ การประชุมสัมมนา การฝึกอบรม เป็นต้น ซึ่งสามารถดำเนินการให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นแต่ละแห่ง

5. การปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรโดยวิธีการวิจัย

โดยผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตรจะเป็นผู้ทำการศึกษาริวิจัยเพื่อให้ทราบข้อดีข้อจำกัด ตลอดจนข้อบกพร่องต่างๆ ของหลักสูตร แล้วก็ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรโดยวิธีนี้เป็นที่ยอมรับกันมากเนื่องจากการดำเนินการโดยอาศัยข้อมูลที่เชื่อถือได้มาเป็นเครื่องสนับสนุน ทำให้เกิดความมั่นใจในสัมฤทธิ์ของหลักสูตรฉบับที่มีการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงนั้น และเป็นที่นิยมกันมาก

สรุปได้ว่า การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นกระบวนการที่ทำให้หลักสูตรดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้นทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทนั้นๆ

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

คณะผู้วิจัยสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี) (2549, หน้า 27) กล่าวถึง รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมและค่านิยม ดังนี้ การสอนโดยใช้ตัวแบบ การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง การสอนโดยใช้หลักการสอนด้านจิตพิสัย การสอนโดยทำความเข้าใจความกระจ่างในค่านิยม การสอนโดยการปรับพฤติกรรมการสอนโดยใช้ข่าวและเหตุการณ์จริง การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง การสอนโดยใช้เพลงและเกม การสอนแบบนาฏการ การแสดงบทบาทสมมติ การสอน โดยเล่านิทาน การสอนโดยใช้การ์ตูนการสอนโดยใช้วรรณกรรมสำหรับเด็ก การสอนโดยใช้กลวิธี “ใครเอ่ย” และการสอนด้วยการรับใช้สังคม ฯลฯ และรูปแบบการเรียนการสอนด้วยวิธีผสมผสานที่ใช้รูปแบบการสอนหลายอย่างร่วมกัน

ปรียาภรณ์ เชียงเครือ (2552, หน้า 82-85) ได้ศึกษาการพัฒนา การดำเนินงานเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านคลองกุ่ม จังหวัดนครราชสีมา ด้วยกิจกรรม 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม ประจำสัปดาห์ กิจกรรมการประกวด กิจกรรมพี่ดูแลน้อง กิจกรรมห้องเรียนนำอยู่และ กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์รวม 3 ด้าน คือ 1) ความซื่อสัตย์ พบว่า นักเรียนปรับเปลี่ยนนิสัยพฤติกรรมให้เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ ต่อตนเองมากขึ้น ยอมรับผิดเมื่อทำผิดพูดแต่ความจริง ไม่ลอกการบ้านเพื่อน ไม่ทุจริตในการสอบ ปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ 2) ด้านความมีวินัยในตนเอง พบว่าประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน แต่งกายถูกระเบียบ รักษาความสะอาดของห้องเรียนและโรงเรียน เข้าแถวเป็นระเบียบพูดจาสุภาพ 3) ด้านความรับผิดชอบพบว่า นักเรียนตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประพฤติตนเป็นคนดี มีความรักความสามัคคี ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายเคารพเชื่อฟังครู

สิรภัทร ขจรสมบัติ (2553, หน้า 65-66) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบ ความรับผิดชอบต่อการเรียน และความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีการอบรมเลี้ยงดูและลักษณะมุ่งอนาคต แตกต่างกันการอบรมเลี้ยงดู และลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนแตกต่างกันมีความรับผิดชอบต่อการเรียนและความซื่อสัตย์ต่างกัน ผลการวิจัยนี้จึงเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับครู ผู้ปกครองควรตระหนักถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และลักษณะมุ่งอนาคต ที่จะส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อการเรียน และ ความซื่อสัตย์ อันจะส่งผลให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปรารธนา รักศิลป์ (2554, หน้า 102-103) ได้ศึกษาการพัฒนา การดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้กลยุทธ์การประชุมระดมความคิด การนิเทศ กำกับ ติดตาม กระบวนการระดมพลังอย่างสร้างสรรค์และการเสริมสร้างช่วยให้นักเรียนเกิดความตระหนัก มีความเข้าใจยอมรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านวินัยต่อตนเองดีขึ้น ช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีความสุขและด้วยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างจริงจังทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้นำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้พัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนในโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตรค่านิยมเสริมสร้างควมมีวินัย และความซื่อสัตย์สำหรับนักเรียน ใช้การสอนสถานการณ์จำลอง การสอนโดยใช้หลักการสอนด้านจิตพิสัย การสอนโดยทำความเข้าใจความกระจ่างในค่านิยม และการเสริมสร้างค่านิยมช่วยให้นักเรียนเกิดความตระหนัก มีความเข้าใจยอมรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านความมีวินัย และความซื่อสัตย์ ช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีความสุขและด้วยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างจริงจังทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 54) พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542 หน้า 54)

จากการวิจัย และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในช่วงระยะ 6 ปีที่ผ่านมา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2546 ก, 2546 ข, 2548 ก, 2548 ข; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547; สำนักผู้ตรวจราชการและติดตามประเมินผล, 2548; สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ วัชรชัย, 2547; Nutravong, 2002; Kittisunthorn, 2003, หน้า 28) พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดดีหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษา ทำให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และมีแนวคิดและหลักการในการส่งเสริม การพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่

กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อันยังไม่เป็นที่น่าพอใจ นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 56) สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 54)

การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เกี่ยวกับการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสมชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทักษะกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนี้ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับและเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไป

ปฏิบัติเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบ และทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในเอกสารนี้ ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกๆระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการ ในการพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกๆระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

2.1 วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะขั้นพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้า การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2.2 หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็ก และเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

2.3 จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงาม ในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

3. ค่านิยมสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.1 ค่านิยมสำคัญของผู้เรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้น พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและ ส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และ ทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อ การพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัด และลดปัญหาความขัดแย้ง ต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจน การเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็น ระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและ สังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถ ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลัก เหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของ เหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำ กระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี

ระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

3.1.1 ความรู้เกี่ยวกับค่านิยม

ค่านิยม

1. ความหมายของค่านิยม

สังคมมนุษย์จำเป็นต้องมีบรรทัดฐานเป็นตัวกำหนดแบบแผนเชิงพฤติกรรม ซึ่งสมาชิกของสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เป็นจำนวนมาก มีความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจต่อการกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติ รูปแบบความคิดในการประเมินสิ่งต่างๆ ของสมาชิกในสังคม ดังนั้นจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับค่านิยมมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้หลากหลาย ดังนี้

ซาโรช บัศวศรี (อ้างถึงใน เทพวาณี วินิจำจร, 2548, หน้า 41) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อ (หรือนิยามนั่นเอง) ว่าควรยึดถือ ยึดมั่นเพื่อจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสังคมหรือตัวเอง สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550, หน้า 147) กล่าวถึงความหมายของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยม คือ ความเชื่อของบุคคลที่เชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือ น่ากระทำและยึดถือเป็นหลักประจำใจ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

เทพวาณี วินิจำจร (2548, หน้า 42) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยม คือ สิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมยึดถือ มีความเชื่อและยอมรับในคุณค่า ค่านิยมมีความสำคัญทางจิตใจ และเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล ให้เป็นไปในแนวทางการปฏิบัติที่เห็นว่าถูกต้อง เหมาะสมและเห็นควรให้ปฏิบัติ หากพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งปฏิบัติเหมือนและสอดคล้องกับบุคคลอื่นในสังคม พฤติกรรมเหล่านั้นก็จะกลายเป็นค่านิยมของสังคมนั้นๆ

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2532, หน้า 412 อ้างถึงใน ฌสรวง ก้อนวิมล, 2552, หน้า 8)

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรืออยู่ในความสำนึก ค่านิยมจะฝังอยู่ในตัวบุคคลในรูปแบบความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดจนกว่าเจ้าตัวจะพบกับค่านิยมใหม่ซึ่งตนพอใจและยอมรับไว้ ค่านิยมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล จะติดตัวไปทุกหนทุกแห่ง จะเป็นเครื่องมือประเมินเหตุการณ์ จะช่วยในการตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง (อุทัย หิรัญโต, 2546, หน้า 271 อ้างถึงใน ฌสรวง ก้อนวิมล, 2552, หน้า 9)

ค่านิยม หมายถึง สิ่งในกลุ่มสังคมหนึ่งๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำน่ายกย่องหรือเห็นว่าถูกต้อง ค่านิยมจึงเปรียบเสมือนหางเสือที่นำเรือไปในทิศทางที่สังคมต้องการ (สุพัตรา สุภาพ, 2536, หน้า 22 อ้างถึงใน ฌสรวง ก้อนวิมล, 2552, หน้า 9)

ค่านิยม หมายถึง แนวความคิด ที่ควบคุมความประพฤติหรือการกระทำของบุคคลหรือสังคม เป็นความนิยมชมชอบและเห็นว่าการกระทำหรือสิ่งของนั้นๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่การประพฤติปฏิบัติหรือชื่นชม จึงยอมยึดถือมาเป็นแนวปฏิบัติอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2540, หน้า 103 อ้างถึงใน ฌสรวง ก้อนวิมล, 2552, หน้า 9)

ค่านิยม หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ ความต้องการของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าควรแก่การนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นกรอบของการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของตนและส่วนรวม (พวงพกา ประเสริฐศิลป์, 2543, หน้า 80 อ้างถึงใน ฌสรวง ก้อนวิมล, 2552, หน้า 9)

สรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นความเชื่อ เป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดพฤติกรรมต่างๆ ที่พึงปรารถนา เป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง สามารถนำแนวทางในการปฏิบัติเป็นกรอบของการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์สุขของตนและส่วนรวม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม 6 ประการ คือ

- 1) ความหมายของคุณธรรม 2) ความหมายของจริยธรรม
- 3) ความสำคัญของคุณธรรม 4) การปลูกฝังคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
- 5) การพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน 6) คุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้นักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1.1 ความหมายของคุณธรรม

มีผู้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้หลายท่าน ที่น่าสนใจมี ดังนี้

กาญจน์ เรืองมนตรี (2548, หน้า 245) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง ความดีงามที่อยู่ในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ความพากเพียรอดทนหาความเห็นอกเห็นใจ ความละเอียดต่อความชั่ว ความกล้าที่จะทำความดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2548, หน้า 7) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่อยู่ในสังคม สิ่งเขียนในระเบียบหรือเป็นหลักทางศาสนา สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ควรทำและเป็นสิ่งที่ผู้อื่นและสังคมยอมรับ

อินถา ศิริวรรณ (2548, หน้า 47) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า เป็นสภาพของคุณงามความดีภายในบุคคล ทำให้เกิดความชื่นชนยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขชั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ ผลผลิตของความดีเป็นธรรมชาติ กล่าวได้ว่า ทำ ดีได้ดี ใจที่เป็นสุข คือ ใจของคนดีคำว่าใจดี คือ ใจที่มีแต่ให้ ให้ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ความเข้าใจในคุณความดีเป็นกฎเกณฑ์สากลที่เป็นที่ยอมรับตรงกันทุกชาติ ความดีจึงเป็นความไม่เบียดเบียน ทำร้ายทำลายกัน ไม่ข่มเหงรังแก

อรพินธ์ กัณฑ์รัตน์ (2552, หน้า 11) สรุปความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรมเป็นลักษณะที่ดี ถูกต้องเหมาะสมที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล เป็นแนวทางของการปฏิบัติตนที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การมีคุณธรรมที่ดีของบุคคลนั้น บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตนดี เหมาะสมแสดงว่า เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมหรือคุณธรรมเกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมหรือศีลธรรมที่ดี บุคคลที่มีคุณธรรม ก็คือ คนที่ประพฤติตนเหมาะสมและอยู่ในหลักธรรมนั่นเอง ซึ่งเกิดจากการศึกษา ฝึกอบรมหรือการปฏิบัติจนเคยชิน เกิดเป็นลักษณะนิสัย เป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม

Kohlberg (1976, p. 5) ได้ให้คำจำกัดความของคุณธรรมว่า คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติและปฏิบัติในสังคม และทำให้บุคคลมีการพัฒนาจนกระทั่งมีลักษณะพฤติกรรมเป็นของตนเองมาตฐาน การตัดสินใจของสังคมจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นเรื่องที่ ผิดหรือถูก

Good (1973, p. 641) ได้ให้ความหมายใน Dictionary of education ว่าคุณธรรมมีความหมาย 2 นัย คือ นัยแรก คือ ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำตามกันมาจนเป็นความเคยชิน ความหมายนัยที่ 2 คือ คุณภาพ ของบุคคลที่ได้กระทำตามความคิดและตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติ และหลักศีลธรรม

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงามคุณงามความดี ซึ่งอยู่ในจิตใจของคน เป็นแนวทางในการปฏิบัติมีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามเพื่อ เป็นคนดีและสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง และผู้อื่น

1.1.2 ความหมายของจริยธรรม

มีผู้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้หลายท่าน ที่น่าสนใจมี ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2549, หน้า 9) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติเพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม จริยธรรมมีโครงสร้าง สำคัญอย่างน้อย 2 ข้อ คือ ศีลธรรม ได้แก่ สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติและคุณธรรม ได้แก่ สิ่งที่เรา ควรปฏิบัติ ซึ่งทั้ง 2 ข้อ รวมเรียกว่า จริยธรรม

ชลฤดี แยมจินดา (2550, หน้า 14) สรุปความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมโดยส่วนรวม ผลการประพฤติ ปฏิบัติดังกล่าวก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

วชิร น้อยเวช (2552, หน้า 20) สรุปความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกาย วาจา เป็นการฝึกวินัยที่ดี ฝึกปฏิบัติ สม่ำเสมอ จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย นับว่าเป็นความดีทางรูปธรรม

Kohlberg (1976, pp. 4–5) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า เป็นพื้นฐานของความยุติธรรม โดยการยึดถือสิทธิและหน้าที่ที่เท่าเทียมกัน โดยมีได้ หมายถึงกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและมีความเป็นสากล ไม่มีการขัดแย้ง เป็นการเคารพต่อสิทธิของข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

Good (1973, p. 373) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า เป็นการปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องและดีงาม

สรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยคุณธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล ส่วนจริยธรรมเป็นพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงคุณธรรมออกมาอย่างชัดเจนทั้งกายและวาจา โดยมีพื้นฐานมาจากการมีคุณธรรม พฤติกรรมเป็นพื้นฐานของความยุติธรรมของบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ ถูกต้อง ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคมและทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ถ้าบุคคลในสังคมเป็นผู้มีจริยธรรม

1.1.3 ความสำคัญของคุณธรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการขาดคุณธรรมของประชาชน การที่จะพัฒนาประเทศชาติให้ยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้ประชาชนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ตั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็น ในการที่จะพัฒนาคุณภาพของคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่สังคมที่ดี ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาจึงมุ่งเตรียมเด็ก และเยาวชนไทยให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 36–39) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ที่กำหนดความมุ่งหมายและหลักการไว้ในมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน

คุณภาพการศึกษา, 2547, หน้า 5) อีกทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายของ
กระทรวงศึกษาธิการ ในการที่จะพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกในยุคศตวรรษที่ 21
ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมรักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์
มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและสามารถอยู่
ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติกระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ดังนั้น สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสำนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงใน
การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้กำหนดเป็นกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึก
ในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 8) และเพื่อให้การดำเนินการ
เกี่ยวกับการพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรมหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 7) จึงได้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพล
โลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่าง
พอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ

สรุปได้ว่า คุณธรรมมีความสำคัญเป็นอันมาก เพราะถ้าพลเมืองของ
ประเทศชาติ มีคุณธรรมแล้ว ก็ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน คุณธรรม
จึงมีความจำเป็นและสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับคุณธรรมของนักเรียน เพราะถ้า
นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมแล้ว ในอนาคตก็ จะกลายเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรมของ
ประเทศต่อไป ดังนั้น ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นและส่งเสริมให้
ผู้เรียนมีคุณธรรม

1.1.4 การปลูกฝังคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า
680) ให้คำนิยามคำว่า ปลูกและฝัง การปลูกฝังคุณธรรม-จริยธรรม คือ การทำให้เยาวชน
เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม-จริยธรรมและมีความมั่นคงหรือตั้งมั่นในคุณธรรม-จริยธรรม
การปลูกฝังคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ซึ่งสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดกลยุทธ์ให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนา
คุณธรรมของนักเรียนและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน ดังนี้

ธนวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว (2553, ออนไลน์) กล่าวว่า วิธีการปลูกฝังคุณธรรมที่ถูกต้อง คือ การสร้างตัวดีขึ้นมาในตัวเรา ถ้าคนเราสามารถพัฒนาตัวดีนี้ให้เกิดขึ้นในตนได้ ก็จะทำให้บังคับตนไม่ให้เป็นสิ่งที่ไม่ดีหรือทำความผิดหรือทำความชั่ว การกระทำของเราจะมีความเป็นตัวตนที่แท้จริงของเรามากขึ้น ความสุขที่เรามีก็จะมีมากขึ้นนั่นเอง

สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2550, ออนไลน์ อ้างถึงใน ลัดดาวรรณ มัณยานนท์, 2555, หน้า 187) ให้แนวคิดในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาเพื่อการปลูกฝังจริยธรรม การศึกษาเป็นการให้ความรู้ในเรื่องจริยธรรม การให้การศึกษา รวมถึงการอบรมปมนิสัย ให้เรียนรู้สิ่งที่ถูกผิด และการตัดเตือนให้เกิดความสำนึกในความถูกต้องและความผิด

1.1 การปลูกฝังพื้นฐานด้านวิชาการ การเรียนการสอน การศึกษาของไทยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักสูตรต่างๆ ที่นำมาใช้จะมีลักษณะแนวทางที่เป็นไปในทางเดียวกันกับพุทธปรัชญา

1.2 การปลูกฝังพื้นฐานด้านชีวิตและสังคม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตทางด้านสังคมก็จะนำพระธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักในการคิดและการแก้ปัญหาในเชิงคุณธรรมจริยธรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมและจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

1.3 การปลูกฝังพื้นฐานด้านจิตวิทยา เป็นพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการคิด การหยั่งเห็น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีการไตร่ตรองจนเกิดความเข้าใจ จนเกิดเป็นจิตสำนึก การศึกษาจึงต้องมุ่งอบรมให้บุคคลคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ซึ่งมีความมุ่งหมายปลายทาง คือ ให้คิดดี ทำดีและแก้ปัญหาได้ดี การศึกษาจิตวิทยาทำให้เข้าใจธรรมชาติความต้องการของมนุษย์เพื่อให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นด้วยการสร้างแรงจูงใจตนเองเพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่ความดีงามได้ เนื่องจากจริยธรรมคุณธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการได้รับประสบการณ์ และจากการอบรมสั่งสอนชี้แนะให้มองเห็นความผิด ชอบ ชั่ว ดี บุคคลมักจะได้รับประสบการณ์เล็งดูจากกลุ่มที่เป็นตัวแทนทางสังคม ที่ทำหน้าที่ รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูให้บุคคลในสังคมเป็นผู้ที่ตระหนักรู้และมีพฤติกรรมที่กล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่มีจริยธรรมคุณธรรม คือ ครอบครัวยุติธรรม เพื่อน สื่อสารมวลชนและศาสนา บุคคลในกลุ่มสังคมเหล่านี้ต้องพยายามค้นหาวิธีการเพื่อพัฒนาและปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรม

สมบูรณ์ บุญโท (2553, ออนไลน์) กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมต้องอาศัยหลายสิ่งหลายอย่างเข้าเป็นองค์ประกอบ จึงทำให้พันธกิจและภารกิจของสถาบันการศึกษาและครู-อาจารย์ บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การที่จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้เจริญงอกงามต้องอาศัยองค์ประกอบ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง อาศัยองค์ความรู้ : ผู้ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ต้องมีความรู้โดยตรง คือ มีวิชาความรู้รอบรู้ รู้ลึก รู้จริงสิ่งที่ สอน ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่น ให้เกิดในตัวผู้ศึกษาได้

ประการที่สอง อาศัยประสบการณ์ : ผู้ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมมีประสบการณ์ตรง สามารถนำตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงมาแล้วให้นักศึกษาได้ฟังและต้องมีศิลปะในการเล่ามีวาทีศิลป์ที่จูงใจให้นักศึกษาค่อยตาม เล่าอย่างสมจริงเสมือนหนึ่งเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในปัจจุบัน ต้องให้เรื่องที่น่าสนใจ กระชับจิตใจผู้ฟังหรือให้ความสะเทือนใจในกรณีเรื่องไม่ดีและเกิดความชื่นชมอยากเอาเป็นแบบอย่าง ในกรณีของความดีงาม

ประการที่สาม ผู้สอนต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่สอน : การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้หากผู้สอนเอง ยังมีความสงสัยในสิ่งที่ตนเองสอน ผู้สอนต้องสามารถใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลในการตอบข้อสงสัยของนักศึกษา ให้หายความสงสัย

ประการที่สี่ การประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง : การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมที่ได้ผลแน่ๆ คือ การทำตนให้เป็นแบบอย่าง เราอยากให้เยาวชนเป็นเช่นไร ผู้สอนผู้นำองค์กร ผู้นำสังคมต้องประพฤติตนให้เป็นแม่แบบที่ดี การมีแม่แบบที่ดี เป็นการสอนให้เห็นแม่แบบที่ดี การมีแม่แบบที่ดี เป็นการสอนที่ดีที่สุด เรียกว่าสอนโดยไม่ต้องพูด มีพ่อแม่ครู อาจารย์จำนวนมาก มิได้สอนหลักคุณธรรม จริยธรรม แต่กลายเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้เยาวชนยึดเป็นแบบอย่าง กลายเป็นบุคคลที่เป็นบุคคลในอุดมคติที่เยาวชนสามารถยึดเป็นแบบอย่างได้ เพียงแต่บางครั้ง เราต้องให้เยาวชนเห็นว่าใครบ้างที่เยาวชนสามารถยึดเป็นแบบอย่างได้ พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกให้ได้ ครู อาจารย์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ได้

เชวง เตชะโกศยะ (2552, ออนไลน์) ให้แนวคิดในเรื่อง การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชน เอาไว้ว่า คนที่จะมีคุณธรรม จริยธรรม ต้องเป็นคนที่มีคุณค่าของชีวิตและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น การจะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จะต้องสร้างด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจและมีผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องมีครูที่บ้าน ครูที่โรงเรียน/สถานศึกษาและครูที่เป็นคำสอนในศาสนา เพราะบุคคล 3 จำพวกนี้ ซึ่งหมายถึง 1) บุพการี 2) ครู 3) พระสงฆ์ เท่านั้น ที่อยากเห็นบุคคลอื่นได้ดี ถ้าขาดบุคคลใด บุคคลหนึ่ง คุณธรรม จริยธรรม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้หรือไม่สมบูรณ์นั่นเอง

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรม มีมากมายหลายวิธี แต่สิ่งสำคัญที่จะทำให้การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนประสบผลสำเร็จก็คือ ต้องเป็นคนที่รู้คุณค่าของชีวิต และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ผู้บริหาร ครู พระสงฆ์ ตลอดจนชุมชนผู้ปกครองต้องช่วยกัน ในการที่จะดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน โดยการให้ความสนใจ เอาใจใส่ ตลอดจนการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

1.1.5 การพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน

การพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนมีมากมายหลากหลายวิธีการที่โรงเรียนจะนำมาดำเนินการ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นที่การพัฒนาคุณธรรมด้วยวิธีการสอนแบบต่างๆ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม

อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา (2550, หน้า 36-44) ได้กล่าวถึง รูปแบบการสอนที่เน้นคุณธรรมนำวิชาการ ดังนี้

1. แบบอย่าง เด็กรู จะเลียนแบบจากผู้อื่น ดังนั้น ครู ผู้ปกครอง พนักงานและนักการภารโรง ก็จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี แม้กระทั่งโรงเรียนต้องมีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสงบและความเมตตา เป็นบรรยากาศที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่าวัด
2. เอ็ดดูแคร์ (Educare) หลักการของเอ็ดดูแคร์ คือ การดึงเอาสิ่งที่ดีงามรวมถึงคุณธรรมออกมาจากจิตใจของผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงผู้เรียนให้เป็นคนดีครูจะต้องสร้างแรงบันดาลใจ ครูต้องสามารถเข้าถึงใจของผู้เรียนและสามารถพูดภาษาใจ ครูจะต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่ตัวเองพูด ซึ่งหมายถึง การที่คุณครูต้องปฏิบัติตามที่ตนเองสอน ครูจะมีบทบาทที่สำคัญมากในการช่วยให้ผู้เรียนมีคุณธรรม โดยที่ครูไม่ต้องพูดหรือสอนอะไร
3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยการให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มและทุกกลุ่ม ทุกคนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนไหนอ่อนในบางวิชา ทุกคนก็จะหันมาช่วยคนที่อ่อนในวิชานั้น ดังนั้น การเรียนรู้แบบร่วมมือก็จะช่วยให้เกิดคุณค่าความเป็นมนุษย์ในผู้เรียน คือ ความรัก ความเมตตา การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและอื่นๆ อีก

มากมายการประเมินก็ต้องประเมินเป็นกลุ่มไม่ใช่ประเมินแต่ละคน ซึ่งจะทำให้เกิดการ
แข่งขันกันอีกจากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า รูปแบบการสอนที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรม สำหรับ
นักเรียนมีมากมายหลายวิธี ซึ่งส่วนมากจะเป็นวิธีที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนและครู
จะต้องให้ความสนใจ และเอาใจใส่โดยตั้งคุณค่าความเป็นมนุษย์ของนักเรียนออกมาให้ได้
อีกทั้งต้องสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมเข้าไปในการเรียนการสอนทุกวิชา สร้าง
บรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน ให้ความรัก ความเมตตาต่อนักเรียนและครูต้องเป็น
แบบอย่างที่ดีของนักเรียนด้วยก็จะช่วยให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมตามที่สถานศึกษา
ต้องการ

1.1.6 คุณธรรมที่ ควรปลูกฝังให้นักเรียน

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนา
คุณธรรมสำหรับนักเรียน ซึ่งหน่วยงานหลายหน่วยงาน ได้ปลูกฝังกำหนด ประกาศ หรือ
แม้กระทั่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ได้ กำหนดเป็น
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนไว้ ซึ่งพอสรุปได้ว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้กับ
คนไทยได้แก่ ต้องมีความ پاکเพียร อดทน มีความรัก ความสามัคคี เป็นคนที่มีน้ำใจไมตรี
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นคนที่รักการเรียนรู้ มีระเบียบวินัย ใฝ่เรียนรู้ ตลอดจนนำ
หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ ตลอดจนต้องมีความรับผิดชอบ
มีความเมตตา กรุณา ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีความภาคภูมิใจ
ในความเป็นไทย

3.2 ความหมายและระดับการพัฒนาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ 23 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา
สรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้อง
บูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและ
การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุล
กัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้
ในทุกวิชาและให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน
ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคุมไป

ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545, หน้า 13-15) ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่น ขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึงโดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตยโดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ ได้แก่

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

นิยาม รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทยปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือและแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ตัวชี้วัด

- 1.1 เป็นพลเมืองดีของชาติ
- 1.2 ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย
- 1.3 ศรัทธา ยึดมั่น และปฏิบัติตนตามหลักศาสนา
- 1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ข้อที่ 2 ชื่อสัตย์สุจริต

นิยาม ชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ ผู้ที่มีความชื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริงความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

ตัวชี้วัด

2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ

2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

ข้อที่ 3 มีวินัย

นิยาม มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลงกฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม เป็นปกติวิสัยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ตัวชี้วัด

3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัวโรงเรียนและสังคม

ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

นิยาม ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

4.1 ตั้งใจเพียรพยายามในการเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก

โรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สรุปเป็นองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

นิยาม อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวังอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ตัวชี้วัด

5.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม

5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน

นิยาม มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงานด้วยความเพียรพยายาม อุตุน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

ตัวชี้วัด

6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การงาน

6.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอุตุนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย

นิยาม รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจเห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ ภูมิปัญญาไทยขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะ และวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

ตัวชี้วัด

7.1 ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความกตัญญูกตเวทีย

7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

7.3 อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ

นิยาม มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และ สังคม ด้วยความเต็มใจกระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทนผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่นแบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย แรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดใน ชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ตัวชี้วัด

8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม การนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการดังกล่าว ไปพัฒนาผู้เรียนให้มี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น สถานศึกษาต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจนโดยพิจารณาจาก นิยาม ตัวชี้วัดพฤติกรรมบ่งชี้ และเกณฑ์การให้คะแนนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล เกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคม ต้องการ ซึ่งประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรมค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ ที่ชุมชนต้องการให้เกิดขึ้นเป็นลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่ดีงาม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถพัฒนาการตามลำดับขั้น เริ่มต้น การรับรู้ การตอบสนองการรู้คุณค่า การจัดระบบ และการสร้างลักษณะนิสัย (บรรจบ พรหมถาวร, 2546, หน้า 60)

ทั้งนี้การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาต้องจัดทำร่วมกับชุมชนโดยคำนึงถึงวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นของชุมชนที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 56)

ส่วนจิตพิสัยหรือคุณลักษณะที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ นั้นอาจจะซ้ำซ้อนหรือแตกต่างกันกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นทั้งนี้การที่สถานศึกษากำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นเพื่อต้องการเน้นเป็นพิเศษให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนด

ระดับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิกลักษณะนิสัยที่ ดึงมาดั่งนั้นสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจจะกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา ความต้องการ ตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาคณะกรรมการพัฒนา และประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเป็นผู้กำหนด โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน และจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

2. ระดับการพัฒนาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของ แครธไวล และคณะ และทฤษฎีการพัฒนาการจริยธรรมของ โคลเบอร์ก ดังนี้ (บรรจบ พรหมถาวร, 2546, หน้า 18-21)

2.1 ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของ แครธไวล และคณะ

(บรรจบ พรหมถาวร, 2546, หน้า 62) ลำดับมโนภาพของการเกิดความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะ (Characteristics) เป็น 5 ขั้นตั้งแต่ขั้นความรู้สึกที่มีความเข้มข้นไปสู่ความเข้มมากจนยึดติดเป็นลักษณะนิสัยที่มีคุณธรรมและจริยธรรมของคนซึ่งมีรายละเอียดแต่ละขั้นดังนี้

1) **ขั้นรับรู้ (Receiving)** จัดเป็นการพัฒนาขั้นแรกที่สุดในขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มาปรากฏหรือมากระทบต่อประสาทสัมผัสของเราเขาเริ่มมีความตั้งใจรับรู้สิ่งเร้าที่แน่นอนเฉพาะอย่างซึ่งอาจจะแบ่งย่อยออกเป็นขั้นย่อย คือ ขั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกตรับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้าที่มากระทบ เช่น รับรู้ความแตกต่างของรูปรส กลิ่น เสียง เหตุการณ์ต่างๆ ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝึกฝนต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วนำมารวมกันหรือยอมรับเพื่อปฏิบัติและขั้นย่อยสุดท้ายคือ ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับมา ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่างสนใจอ่านเฉพาะเรื่องหรือเลือกตอบคำถามเฉพาะบางคำถามเป็นต้น

2) **ขั้นตอบสนอง (Responding)** เป็นการพัฒนาขั้นสูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้นแต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นในลักษณะ 3 ขั้นย่อย คือ ขั้นเต็มใจตอบสนองเป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่ได้รับรู้มาเป็นการยอมรับในสิ่งที่เขาได้รับรู้มาขั้นตั้งใจตอบสนอง ขั้นนี้บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่นและอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มาต่อไปคือ ขั้นพอใจจะตอบสนองบุคคลจะเกิดความพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่ได้รับรู้มาเป็นการเลือกแสดงตอบสนองต่อสิ่งเร้า

3) **ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing)** บุคคล เริ่มเห็นประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้และสิ่งที่ตอบสนองแล้วเขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับมาว่าสิ่งใดมีค่ามีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่าไม่มีความหมายต่อเขาเขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้นๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้าการแสดงค่านิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วยและการเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่าและปฏิเสธคัดค้านโต้แย้งขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4) **ขั้นจัดระบบ (Organization)** เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับและจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลายๆ อย่างพร้อม ๆ กัน พยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วย ขั้นย่อย 2 ขั้น คือ ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยมเขาจะแสดงออก

โดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายร่วมสร้างแนวคิดเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ และขั้นสร้างระบบค่านิยมเขาจะพยายามชั่งน้ำหนักค่านิยมต่างๆ ที่เขายอมรับจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผนสร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับและระบบที่เขาสร้างขึ้นแล้วนำไปใช้กับตัวเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับระบบนั้น

5) ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization) พัฒนาการขั้นจัดระบบนั้น เป็นการเริ่มต้นของการวางตัวหรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้วบุคคลที่จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะแสดงออกตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวาจนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุดขั้นเกิดกิจนิสัยแบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ ขั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ ข การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการและขั้นกิจนิสัย ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงการหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขาซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่าได้เกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้นๆ ในตัวของบุคคลแล้ว

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของ โคลเบอร์ก

โคลเบอร์กยึดทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของ เพียเจต์ (ลักษณะ สิริวัฒน์, 2545, หน้า 102) ที่แบ่งพัฒนาการทางปัญญาออกเป็นขั้นๆ ละ 4 ระยะมาเป็นหลักในการวัดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมและถือว่าพัฒนาการจริยธรรมเป็นผลของการพัฒนาการทางปัญญา สรุปได้ดังนี้

เด็กวัย 0-2 ขวบ ปัญญาความคิดอยู่ในขั้นต่ำเกินกว่าที่จะเข้าใจความถูกต้องของการกระทำเมื่ออย่างเข้าสู่ระยะที่ 2 อายุ 2-7 ปี เริ่มจะเข้าใจในเรื่องถูกต้องของการกระทำเมื่ออย่างเข้าสู่ระยะที่ 3 อายุ 7-12 ปี เด็กสามารถคิดตามหลักเหตุผลได้แต่จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น จัดประเภทให้เป็นระบบได้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะที่เป็นรูปธรรมได้เมื่อความคิดของเด็กระยะที่ 2 และ 3 ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการนึกคิดเอาเองและการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้นไม่สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบโคลเบอร์ก จัดอยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconvention Level)

ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลนามธรรมได้เป็นผู้ที่มีอายุประมาณ 12 ปีขึ้นไป สามารถเข้าใจบทบาทของบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นระบบจะตัดสินความถูกต้องของการกระทำของบุคคลต่างๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องในทำนองนี้จัดอยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

สำหรับผู้ที่สามารถคิดในเชิงตรรกะได้เป็นอย่างดีคืออาจจะพัฒนาการรับรู้ของตนเองอยู่ในระดับที่สูงขึ้นไปอีกอยู่ในระดับที่ 3 คือ ระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม (Post conventional Level) ซึ่งสามารถตัดสินความถูกต้องเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมแล้วไตร่ตรองด้วยตนเองว่าถูกต้องผู้ที่สามารถตัดสินความถูกต้องของการกระทำในระดับสูงนี้ต้องอาศัยปัญญาความคิดระดับสูงและเป็นผู้ที่ช่างคิดช่างสังเกต ผู้ที่จะวิพากษ์กฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ ต้องใช้เวลาอีกหลายปี จากเริ่มวัยรุ่นจนกระทั่งอายุอย่างน้อย 20 ปี จึงจะทำได้

ยังมีนักวิชาการ นักวิจัยต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนไว้อย่างน่าสนใจพอสรุปได้ ดังนี้

รุ่งทิวา จันทรวัดมนวงษ์ (2549, หน้า 195-196) ได้ทำการวิจัย โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่ามี 10 ประการ คือ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความรับผิดชอบ 4) ความอดทน 5) ความประหยัด 6) ความมีวินัย 7) ความเมตตา 8) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 9) ความเสียสละ 10) ความกตัญญูกตเวทิต

วรินทรา ปั่นงาม (2549, หน้า 5) ได้ทำการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ : การศึกษาการปฏิบัติดีแบบข้ามกรณี ในจังหวัดอ่างทองมุ่งเน้นการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษา โดยพัฒนาคุณธรรม 2 ด้าน คือ ด้านสังคม และมีศีลห้าเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและด้านจิตใจหรืออารมณ์ ประกอบด้วย 1) มีความกตัญญูรู้คุณตอบแทนคุณ 2) มีจิตใจเมตตากรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน 3) ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 4) มีสุขภาพจิตดี แจ่มใสร่าเริงเบิกบาน

อุไร ชีรัมย์ (2550, หน้า 5) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยบางประการกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร โดยคุณลักษณะที่นำมาศึกษา มี 5 ประการ ประกอบด้วย 1) ความมีระเบียบวินัย 2) ความซื่อสัตย์สุจริต 3) ความกตัญญูกตเวทิตา 4) ความเมตตากรุณา 5) ความประหยัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 6) ได้ประกาศนโยบายเร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึก ในคุณค่าเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนไทยโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือของครอบครัวชุมชน สถาบันทางศาสนาและสถาบันด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความรู้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ประกอบด้วย

1. ซื่อสัตย์ เป็นผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง ควรสู้งานมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่
2. ความประหยัด ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบุญชียารับ ร่ายจ่ายของตนอยู่เสมอ
3. ความซื่อสัตย์ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรง ทางอ้อม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง
4. มีวินัย เป็นผู้ปฏิบัติตนในขอบเขตของกฎ ระเบียบของสถานศึกษาสถาบันองค์กร สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดี ปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ และตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยต่อตนเองและสังคม
5. สุภาพ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะเรียบร้อย ไม่ก้าวร้าวหรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้ที่มีมารยาทดี วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรม

6. สะอาด ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผักผ่อนจิตใจมีให้ชุ่มฉ่ำ มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายและใจ

7. ความสามัคคี ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

8. มีน้ำใจ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อเพื่อบรรเทาปัญหา ร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามในชุมชน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 7) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 7) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ 2 (2551, หน้า 34) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนไว้ในมาตรฐานที่ 1 คือ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ 1) ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ 2) ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต 3) ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที 4) ผู้เรียนมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และไม่เห็นแก่ตัว 5) ผู้เรียนมีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 6) ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

พัฒนา ว่องธนาการ (2551, หน้า 5) ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนโกวิทอรัญ เชียงใหม่ เพื่อพัฒนาให้นักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนดขึ้นสำหรับพัฒนาผู้เรียน คือ 1) ความมีวินัยมีความรับผิดชอบ 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความกตัญญูกตเวที

- 4) ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
 5) ความประหยัทรัภษาสาธารณสมบัติ อนุรักษ์ความเป็นไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จิตถนอม กงสะเต็น (2552, หน้า 5) ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาผาย อำเภอกระนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ขอนแก่น เขต 4 ในด้านความมีวินัย ด้านความประหยัดและด้านความสะอาด

กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 7) ได้กำหนดคุณธรรม 9 ประการ
 ประกอบด้วย 1) ซื่อสัตย์ 2) ประหยัด 3) ซื่อสัตย์สุจริต 4) มีวินัย 5) สุภาพ 6) สะอาด
 7) สามัคคี 8) มีน้ำใจ ซึ่งความหมายของคุณธรรมเหมือนกับคุณธรรม พื้นฐาน 8 ประการ
 ส่วน 9) กตัญญู คือ ความรู้คุณ หมายถึง ความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติ มีปัญญาบริบูรณ์
 รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากก็ตาม
 น้อยก็ตาม แล้วก็ตามระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งไม่ลืมเลย

พัสดช เหาตะวานิช, (2557, ออนไลน์) ได้พัฒนาคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับ
 องค์ประกอบของค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการซึ่งประกอบด้วย 1) มีความรักชาติ
 ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
 3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้ง
 ทางตรง และทางอ้อม 5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม 6) มีศีลธรรม รักษา
 ความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน 7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมี
 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง 8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จัก
 การเคารพผู้ใหญ่ 9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 ตามพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อจำเป็น
 มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม
 เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี 11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่าง ๆ
 หรือกิเลส มีความละเอียดรอบคอบต่อบาปตามหลักของศาสนา 12) ดำเนินถึงผลประโยชน์
 ของส่วนรวม และของชาติมากกว่า

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนควรได้รับการส่งเสริม
ดังต่อไปนี้ ความขยัน ความซื่อสัตย์ อุดหนุน มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง เป็นบุคคลที่
เสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนร่วมตลอดจน นักเรียนที่มีคุณธรรม จริยธรรมนั้น ควรที่จะ
รักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์และมีความกตัญญูทวดเวทิต ต่อผู้มีพระคุณ ความรัก ความเมตตาต่อ
เพื่อนมนุษย์

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมจากเอกสาร งานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในตาราง 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 2 ค่านิยมของนักเรียนที่ควรได้รับการพัฒนา หรือเสริมสร้าง

ค่านิยม	แนวคิด/งานวิจัย										รวม	ร้อยละ
	รุ่งทิวา จันทรวัดดวงษ์ (2549)	วรินทร์า ปันงาม (2549)	อุไร ชีรัมย์ (2550)	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ชั้นพื้นฐาน (2551)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551)	สำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (2551)	พัฒนา ว่องจนกร (2551)	จิตตนิคม กงสะเต็น (2552)	กระทรวงศึกษาธิการ (2554)	พัสดข เทหะวานิช (2557)		
1. ชยัน	✓			✓					✓		3	30
2. ความซื่อสัตย์	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	8	80
3. รับผิดชอบ	✓										1	10
4. อุดหนุน	✓			✓							2	20
5. ประหยัด	✓		✓				✓	✓	✓		6	60
6. ความมีวินัย	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	9	90
7. เมตตา	✓	✓	✓				✓	✓			5	50
8. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	✓										1	10
9. เสียสละ	✓										1	10

ตาราง 2 (ต่อ)

ค่านิยม	แนวคิด/งานวิจัย										รวม	ร้อยละ
	รุ่งทิภา จันทรวัดมนงษ์ (2549)	วริษฐา ปิ่นงาม (2549)	อุไร ชีรัมย์ (2550)	สำนักงานคณะกรรมการขึ้นพื้นฐาน (2551)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551)	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (2551)	พัฒนา ว่องทันกร (2551)	จิตถนอม กงสะเด็น (2552)	กระทรวงศึกษาธิการ (2554)	พัลณช เทาตะวานิช (2557)		
10. กตัญญู	✓	✓	✓			✓	✓		✓	✓	7	70
11. เรียนรู้อย่างตั้งใจ		✓									1	10
12. สุขภาพจิตดี		✓									1	10
13. สุขภาพ				✓					✓		2	20
14. สะอาด				✓				✓	✓		3	30
15. สามัคคี				✓					✓		2	20
16. มีน้ำใจ				✓					✓	✓	3	30
17. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์					✓						1	10

ตาราง 2 ต่อ

ค่านิยม	แนวคิด/งานวิจัย										รวม	ร้อยละ
	รุ่งทิวา จันทรวัดดวงษ์ (2549)	วรินทร์า ปันงาม (2549)	อุไร ชีรัมย์ (2550)	สำนักงานคณะกรรมการชั้นพื้นฐาน (2551)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551)	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (2551)	พัฒนา ว่องจนากกร (2551)	จิตถนอม กงสะเต็น (2552)	กระทรวงศึกษาธิการ (2554)	พัสดข เทาตะวานิช (2557)		
18. ใฝ่เรียนรู้					✓					✓	2	20
19. อยู่อย่างพอเพียง					✓						1	10
20. มุ่งมั่นในการทำงาน					✓						1	10
21. รักความเป็นไทย					✓						1	10
22. ,มีจิตสาธารณะ					✓						1	10
23. ปฏิบัติตนเป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวม						✓				✓	2	20

ตาราง 2 (ต่อ)

ค่านิยม	แนวคิด/งานวิจัย											รวม	ร้อยละ
	รุ่งทิวา จันทรวัดมนวงษ์ (2549)	วรินทร์า ปันงาม (2549)	อุไร ชีรัมย์ (2550)	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2551)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551)	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (2551)	พัฒนา ว่องชนากร (2551)	จิตถนอม กงสะเต็น (2552)	กระทรวงศึกษาธิการ (2554)	พัสดข เทาตะวานิช (2557)			
24. รักษาวัฒนธรรม											✓	1	10
25. มีศีลธรรม											✓	1	10
26. เรียนรู้ประชาธิปไตย											✓	1	10
27. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ											✓	1	10
28. ดำรงตนในเศรษฐกิจพอเพียง											✓	1	10
29. มีความเข้มแข็งทั้งกายใจ											✓	1	10

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

จากการสังเคราะห์ค่านิยมของนักเรียนที่ควรได้รับการพัฒนา หรือเสริมสร้าง ของนักการศึกษาตาราง 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์จากนักวิชาการที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด 2 ลำดับแรก จะได้ตัวแปร 2 ตัว คือ 1) ความมีวินัย มีความถี่ร้อยละ 90 2) ความซื่อสัตย์ มีความถี่ร้อยละ 80 ที่จะนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งค่านิยมดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญที่จะเห็นได้ว่าทั้ง ความมีวินัย และความซื่อสัตย์ ก็เป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการ พบว่า คุณธรรมพื้นฐานสำคัญๆ ที่เป็นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างดีและร่วมกันพัฒนาความเจริญ มั่นคงของประเทศชาติที่ประเทศส่วนใหญ่มีไม่ว่าจะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาหรือที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ ความซื่อสัตย์ อดทน ซื่อสัตย์ มีวินัย เคารพในระเบียบ ความรับผิดชอบ ภูมินาถ และ ประหยัด (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขชาติกรมย์, 2550, หน้า ๗) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และความซื่อสัตย์สำหรับนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสกลนคร ในครั้งนี้ จึงเน้นค่านิยม 2 ค่านิยม คือ ความมีวินัย และความซื่อสัตย์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.3 ค่านิยมและกระบวนการสร้างค่านิยม

3.3.1 ความมีวินัย

1. วินัยนักเรียน

ความมีวินัยเป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญมาก และถือเป็นความสุขยอดของมนุษย์ที่เป็นคนมีวินัยในตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นผู้บรรลุคุณภาพทางจิตสูงสามารถควบคุมตนเองให้แสดงออกอย่างมีเหตุผล การปลูกฝังวินัยให้นักเรียน เป็นเจตนาที่จะสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งในพฤติกรรมที่ปฏิบัติในส่วนตัวและพฤติกรรมที่แสดงออกต่อส่วนรวม

2. ความหมายของวินัย

การที่บุคคลจะมีวินัยนั้น นักทฤษฎีทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาเชื่อว่า ต้องมีพื้นฐานมาจากวัยแรกเริ่มของชีวิต วินัยในตนเองเป็นลักษณะที่มีความสำคัญต่อการแสดงออกทางจริยธรรมและคุณธรรมของบุคคล คำว่า วินัย มีความหมายที่อธิบายกันไว้หลากหลาย ดังนี้

คำว่า “วินัย” มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Discipline” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พุทธศักราช 2546 วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผน และข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ เช่น วินัยทหาร ทหารต้องยึดมั่นในวินัย

อนุศักดิ์ จินดา (2548, หน้า 24) กล่าวถึง การรักษาระเบียบวินัยว่า หมายถึง การควบคุมความประพฤติปฏิบัติ ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมายและศีลธรรม

อนันต์ ศรีอำไพ (2549, หน้า 284) ได้ให้ความหมายวินัยทั่วไปไว้ว่า วินัย หมายถึง กฎ ระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติที่กำหนดไว้สำหรับคนในวงการทำงาน หรือ อาชีพหนึ่งๆ จะมีความแตกต่างกันในเชิงเนื้อหาสาระ ความเข้มข้นของการยึดถือปฏิบัติ

วงจันทร์ ชิวธาตาวิริทธิ์ (2550, หน้า 14) สรุปความหมายของวินัยว่า หมายถึง การควบคุมความประพฤติของคนในองค์กรให้ปฏิบัติตามและเป็นไปตาม แบบแผนที่พึงประสงค์ หากฝ่าฝืนต้องได้รับโทษ

สุนทร สารผล (2550, หน้า 12) สรุปความหมายของวินัยว่า หมายถึง ระเบียบข้อบังคับ ข้อปฏิบัติที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ ในการปกครองตนเองที่จะกระทำการใดๆ เพื่อช่วยให้บุคคลควบคุมตนเอง ให้เป็นไปตามกติกาสังคม เพื่อประโยชน์สุข ของตนเองและส่วนรวม

เอริสา มโนธรรม (2550, หน้า 36) สรุปได้ว่า ความมีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ เพื่อให้มีการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกันและก่อให้เกิดประโยชน์ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคนในสังคม จากสังคมเล็กๆ ไปสู่สังคมใหญ่ๆ จนถึงประเทศชาติ เพื่อให้คนในชุมชนและสังคม เป็นคนที่มีคุณภาพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 1) ระบุถึงความมีวินัยว่า ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยึดปฏิบัติอย่างเต็มใจและตั้งใจ ยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมทั้งการวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

บุญเหลือ มุ่งต่อม (2552, หน้า 16) สรุปความหมายของวินัยว่า หมายถึง กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผน ข้อบังคับที่สังคมหรือบุคคลร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อให้การอยู่ใน ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม ดังนั้นการเสริมสร้างวินัย

ให้แก่นักเรียน จึงควรครอบคลุมถึงการเสริมสร้างพัฒนานักเรียนให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ แบบแผนและข้อบังคับของโรงเรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

ทวิตักดี ใจนวน (2552, หน้า 29) สรุปความหมายของวินัยว่า หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นมีความสุขและความสำเร็จตามเป้าหมาย

3. ประเภทของความมีวินัย

มีผู้กล่าวถึงประเภทของความมีวินัย มีดังนี้

บุญเหลือ มุ่งต่อม (2552, หน้า 15) สรุปได้ว่า ประเภทของวินัย คือ วินัยภายนอกและวินัยในตนเอง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. วินัยภายนอก หมายถึง การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนข้อบังคับที่ บุคคลหรือสังคมกำหนดขึ้นอย่างสอดคล้องกันและเมื่อปฏิบัติร่วมกันแล้วจะนำมาซึ่งความสันติสุขของสังคมโดยรวม โดยการเสริมแรงการควบคุมบังคับ

2. วินัยในตนเอง หมายถึง การรู้จักควบคุมตนเองทั้งร่างกายจิตใจ อารมณ์ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนข้อบังคับที่บุคคลหรือสังคมกำหนดขึ้นอย่างสอดคล้องกันและเมื่อปฏิบัติร่วมกันแล้วจะนำมาซึ่งความสันติสุขของสังคมโดยรวมโดยไม่ต้องมีการควบคุมจากภายนอก

อรพินธ์ กันทะรัตน์ (2552, หน้า 15-16) แบ่งประเภทของวินัยได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติ โดยเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษ เป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าวไม่มีความเต็มใจ ตกอยู่ในภาวะจำยอมถูกควบคุม

2. วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับตนขึ้น โดยสมัครใจไม่มีใครบังคับหรือควบคุมจากอำนาจใดๆ และข้อประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดความสงบสุขของสังคมสำหรับตนขึ้น โดยสมัครใจไม่มีใครบังคับหรือควบคุมจากอำนาจใดๆ และข้อประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดความสงบสุขของสังคม

วินัยทั้งสองประเภทนี้มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วินัยภายนอก เป็นสิ่งจำเป็นในกรณีต้องการเสริมสร้างปลูกฝังลักษณะวินัยอย่างใดอย่างหนึ่งโดยรวดเร็ว ทั้งอาจใช้การออกกฎหมายคำสั่งต่างๆ ให้บุคคลปฏิบัติตาม วินัยภายนอกส่วนใหญ่มักจะ

กระทำกับเด็กและวัยรุ่นที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะอย่างเพียงพอต่อการมีวินัยหรือกระทำในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางวินัย สำหรับวินัยภายในนั้นเป็นผลต่อเนื่องจากวินัยภายนอก กล่าวคือ การเสริมสร้างวินัยประเภทนี้จะใช้เวลาระยะยาว ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดกับบุคคลในวัยผู้ใหญ่วินัยดังกล่าว เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะปรากฏติดตัวบุคคลนั้นๆ ไปโดยตลอด วินัยภายในเป็นวินัยที่มีความสำคัญและต้องการให้เกิดขึ้นมากที่สุดสำหรับกลุ่มคนในสังคม

สรุปได้ว่า วินัยมี 2 ประเภท คือ 1) วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนข้อบังคับ โดยเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษ 2) วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนข้อบังคับด้วยความสมัครใจและข้อประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดความสงบสุขของสังคม

4. ความสำคัญของการมีวินัย

การมีวินัยนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่แต่ละคนจะต้องมีและเกิดขึ้นกับตนเองเพราะเป็นหัวใจของการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ยิ่งในสังคมปัจจุบันและอนาคตการทำงานต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ดังนั้น ผู้ที่จะทำงานร่วมกับบุคคลอื่นให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีวินัยในตนเองเป็นอย่างมาก จึงจะทำให้งานประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้า ซึ่งมีผู้ให้ความสำคัญของวินัยนักเรียน ดังนี้

ประเทือง ชันอาสา (2549, หน้า 18) สรุปความสำคัญของวินัยว่า วินัยมีความสำคัญทั้งต่อตนเอง สังคม สถาบันและประเทศชาติ เพราะวินัยเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเป็นเครื่องช่วยให้การทำกิจการต่างๆ ได้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย โดยการสร้างวินัยในตนเองให้นักเรียน เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่จะต้องได้รับการปลูกฝังที่ดีอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่บ้านและโรงเรียนจนเกิดเป็นนิสัยเพื่อการเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ที่เห็นคุณค่าต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติต่อไป

บุญเหลือ มุ่งต่อม (2552, หน้า 18) สรุปว่า การเสริมสร้างวินัยแก่นักเรียนมีความสำคัญมากในการที่จะช่วยให้นักเรียนปกครองตนเองได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนรู้จักเสียสละ ประโยชน์

Herlock (1984, p. 393) กล่าวถึงความสำคัญของวินัยสำหรับเด็ก

ดังนี้

1. วินัยช่วยทำให้เด็กมั่นใจ เพราะเป็นการบอกว่าจะสิ่งใดที่เด็กควรทำและสิ่งใดที่ไม่ควรทำ

2. วินัยช่วยให้เด็กหลีกเลี่ยงต่อความรู้สึกผิดหรือมีความอับอายต่อพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง วินัยจะช่วยให้เด็กได้ รับการยอมรับจากสังคม
3. วินัยช่วยให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมที่ได้รับการสรรเสริญ ทำให้เด็กได้รับความรักและการยอมรับที่สำคัญ คือ นำมาซึ่งการปรับตัว เพื่อให้ประสบผลสำเร็จและมีความสุข
4. วินัยช่วยในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็ก ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กได้รับสิ่งที่เขาต้องการ
5. วินัยช่วยในการพัฒนาจิตสำนึกและมโนธรรมของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีการตัดสินใจและควบคุมพฤติกรรมด้วยตนเองบ่อยๆ จนเป็นนิสัยจะช่วยทำงานสำเร็จ

สรุปได้ว่า วินัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นทั้งต่อตนเอง สังคม สถาบันและประเทศชาติ เพราะวินัยช่วยให้คนเราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และยังเป็นเครื่องช่วยให้การดำเนินงานต่างๆ ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายและเป็นแนวปฏิบัติตนกำหนดไว้สำหรับบุคคลในสังคมหนึ่งๆ การเสริมสร้างวินัยให้นักเรียนมีความสำคัญมากในการที่จะช่วยให้นักเรียนปกครองตนเองได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของโรงเรียนรู้จักเสียสละ ประโยชน์

3.3.2 ความซื่อสัตย์

เป็นค่านิยมหลักของคนไทยที่สำคัญ และจำเป็นซึ่งมีหลายประการ ความซื่อสัตย์ก็เป็นอีกประการหนึ่งที่สำคัญได้มีนักวิชาการและผู้มีความรู้ได้ให้ความหมายและองค์ความรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนไว้ ดังนี้

1. ความหมายของความซื่อสัตย์

พิไลลักษณ์ ทองรอด (2547, หน้า 30) สรุปความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การแสดงออกในลักษณะของการปฏิบัติที่ตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ไม่โก่งทรวงพยัสลินผู้อื่น รักษาคำพูด พูดแต่ความเป็นจริง ไม่หาผลประโยชน์ในทางมิชอบ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

อัมพร สาระพันธ์ (2547, หน้า 31) สรุปความหมายของความซื่อสัตย์ว่าหมายถึง การกระทำที่ซื่อตรง ทั้งต่อตนเอง สังคมและหน้าที่การงาน โดยยึดหลักแห่งความยุติธรรมและมีแบบแผนที่ถูกต้องดีงาม

อนุศักดิ์ จินดา (2548, หน้า 24) กล่าวถึง ความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อดตนเองและผู้อื่น

ชิตติมา เรืองสกุล (2550, หน้า 29) สรุปความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การประพฤติและปฏิบัติที่ตรงกับความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจาและใจต่อดตนเองและผู้อื่น โดยยึดหลักแห่งความยุติธรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ(2550, หน้า 1) ระบุถึง ซื่อสัตย์ว่า ได้แก่ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลาและหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

แจ่มลิริ ศรีภูไฟ (2551, หน้า 12) สรุปความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกถึงการประพฤติปฏิบัติตรงต่อความจริง ไม่ทุจริต ประพฤติมิชอบ มีความซื่อตรง มีสัจจะและความจริงใจ ทั้งต่อดตนเองและผู้อื่น

โยธิน จันทร์สว่าง (2552, หน้า 46) สรุปความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติอย่างตรงไปตรงมา ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความเป็นจริง ทั้งตนเองและผู้อื่นประพฤติตรงไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ เช่น กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนซื่อตรงต่อเวลาและหน้าที่ความรับผิดชอบ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองและกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนทำตามข้อตกลงของกลุ่ม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554, หน้า 14) นิยามว่า ซื่อสัตย์ สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อดตนเองและผู้อื่นทั้งกาย วาจาและใจ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งกาย วาจาและใจและยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

จากที่กล่าวถึงความหมายของซื่อสัตย์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติตนให้มีคุณลักษณะที่แสดงถึงความซื่อตรงทั้งต่อตนเอง คนอื่น หน้าที่การงานและสังคม ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ประพฤติตรงทั้งกาย วาจา และใจต่อตนเองและผู้อื่น ค่านิยมประพฤติปฏิบัติตรงต่อความจริง ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความรับผิดชอบ ตรงต่อคำมั่นสัญญา ตรงต่อกฎระเบียบที่ดีของสังคม

2. ประเภทของความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์มีผู้แบ่งประเภทของความซื่อสัตย์ไว้หลายประเภททั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการยึดเอาเรื่องใดเป็นเกณฑ์ แต่ในภาพรวมแล้วคล้ายๆ กัน ดังต่อไปนี้

แจ่มลิริ ศรีภูไฟ (2551, หน้า 14-15) สรุปประเภทของความซื่อสัตย์เป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 1) ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เช่น การมีความรู้สึกกับรับผิดชอบชั่วดี การมีความละเอียดเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด
- 2) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น มีลักษณะพฤติกรรม เช่น การมีความจริงใจต่อผู้อื่น การไม่กล่าวคำเท็จต่อผู้อื่น การรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น
- 3) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ มีลักษณะพฤติกรรม เช่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนทำหรือได้รับมอบหมายและทำให้ดีที่สุด
- 4) ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ มีลักษณะพฤติกรรม เช่น การไม่คิดประทุษร้ายต่อหมู่คณะ การรักษาความสามัคคีต่อหมู่คณะ

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์มี 4 ประเภท ดังนี้

- 1) ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียน เกี่ยวกับการมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดเกรงกลัวต่อความผิด ไม่พูดปด สับปลับหลอกลวง ไม่คิดโลภในของผู้อื่นและยอมรับผิดชอบจากการกระทำของตน
- 2) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียน เกี่ยวกับการมีความจริงใจต่อผู้อื่น การไม่กล่าวคำเท็จต่อผู้อื่น การรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยไม่ได้รับอนุญาต การไม่ทุจริต คือ ควรมีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น
- 3) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนทำหรือได้ รับมอบหมายและทำให้ดีที่สุด มีความตรงต่อเวลา การไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่หาประโยชน์ส่วนตน การรักษา

และปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ

4) ซื่อสัตย์ต่อชุมชนและสังคม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียน
เกี่ยวกับ การช่วยเหลือสังคมดูแลสมบัติส่วนรวม เสียสละเพื่อส่วนรวม การรักษาความ
สามัคคีในหมู่คณะ

กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างถึงใน ธรรมนูญเรื่องบุญ, 2555, หน้า
39) ได้จำแนกความซื่อสัตย์ออกได้ ดังนี้

1) ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือมีความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดี
การมีความละเอียดเกรงกลัวต่อการกระทำผิด การไม่พูดลับปลับหลอกลวง การไม่คิดโกง
ความตั้งใจทำจริง ประพฤติตรงตามที่พูดและคิด ในกรณีของนักเรียนจะเห็นความซื่อสัตย์
ของตนเอง คือเรียนจริง มาโรงเรียนตรงเวลา ทำการบ้านไม่ลอกคนอื่น เวลาสอบ
ก็ตั้งใจสอบ

2) ความซื่อสัตย์บุคคลอื่น คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร
ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ ลักษณะสำคัญคือ มีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนผู้อื่นไป
ในทางที่เลื่อมเสีย ไม่สอพลอ เพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน เตือนสติ แนะนำในสิ่งที่
ประโยชน์ ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยา กั่นแกล้ง ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็น
ของตน โดยการลักขโมย ซ้อโกง ไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ยอมรับหากตนเป็นผู้กระทำผิด
ต่อผู้อื่น ไม่ผิดนัด รู้จักเคารพสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่หยิบของใช้ผู้อื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต
มีความประพฤติดี ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

3) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ คือมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนทำ
หรือ ได้รับมอบหมาย และทำให้ดีที่สุดไม่ทอดทิ้งหน้าที่ ไม่ทุจริต คดโกง ไม่ใช้อำนาจหน้าที่
ทำประโยชน์ส่วนตน รักษา ระเบียบกฎเกณฑ์ ตรงต่อเวลา ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้
ประโยชน์ส่วนตน

4) ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะสังคม และประเทศชาติ คือ การรักษา
คำมั่นสัญญา ไม่คิดประทุษร้ายต่อหมู่คณะ รักษาความสามัคคี ไม่นำความลับของหมู่คณะ
สังคม ประเทศชาติไปเปิดเผย ไม่เป็นต้นเหตุให้คนภายนอกมาทำลายหมู่คณะ ไม่คิดทรยศ
ทำลายสถาบันชาติ ไม่รวมมือกันทำงานใดๆ ที่ผิดกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ สำนึกว่า
ตนเองเป็นพลเมืองของประเทศจะต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ช่วยกันรักษาความสงบ
สิ่งใดที่สร้างขึ้นเป็นสาธารณสมบัติจะต้องช่วยกันรักษาและรู้จักใช้อย่างทะนุถนอม

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญด้านหนึ่ง ในการพัฒนาเยาวชนของประเทศให้มีความซื่อตรงทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและ ผู้อื่น เพื่อสำนึกว่าตนเองเป็นพลเมืองของประเทศจะต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ช่วยกัน รักษาความสงบ สิ่งใดที่สร้างขึ้นเป็นสาธารณสมบัติจะต้องช่วยกันรักษาและรู้จักใช้อย่าง ทะนุถนอม

3. ความสำคัญของความซื่อสัตย์

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ ดังนี้

ธราภรณ์ คำอุ่น (2552, หน้า 13) สรุปความสำคัญของความซื่อสัตย์ ว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากเด็กนักเรียนขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความซื่อสัตย์ แล้ว การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมคงยุ่งเหยิง เกิดความหวาดระแวง ไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน เกิดความโกลาหลทั่วไป ไม่รู้สิ่งไหนจริง สิ่งไหนเท็จ

สุวลัยพร พันธโยคี (2555, ออนไลน์) กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ไว้ว่า 1) ความซื่อสัตย์จริงใจต่อบุคคลย่อมเป็นเหตุให้เกิดความไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากผู้อื่นคิดจะทำอะไร ย่อมมีผู้ช่วยเหลือค้ำจุน 2) ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ทางกาย เช่น ไม่ลักขโมยในเบญจศีลและมีสัมมาอาชีวะ ย่อมไม่ก่อเวร แก่ผู้ใดไม่ทำร้ายคิดพยาบาท อาฆาตทำลายใครทั้งทางกาย ใจ เป็นผู้ปฏิบัติกุศลกรรมบถ 10 ประการ ความเป็นผู้มีคุณธรรมก็เกิดขึ้นแก่ผู้นั้น

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่สำคัญทำให้คนเคารพเชื่อถือไว้วางใจ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3.4 การสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (แบบทดสอบ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างค่านิยม ความมีวินัย และ ความซื่อสัตย์

การสร้างแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิต สื่อคอมพิวเตอร์ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างตามหลักการของนักการศึกษา 2 ท่าน ดังนี้

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2551, หน้า 213-214) กล่าวถึงการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ มีขั้นตอนดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา โดยจะวิเคราะห์ดูว่ามีหัวข้อเนื้อหาใดบ้างที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และแต่ละหัวข้อเหล่านั้นต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไร

2. กำหนดพฤติกรรมย่อยที่จะออกข้อสอบ

3. กำหนดรูปแบบของข้อคำถาม และศึกษาวิธีการเขียนข้อสอบ

4. ลงมือเขียนข้อสอบตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

5. นำข้อสอบที่ได้เขียนไว้ในขั้นที่ 4 มาพิจารณาทบทวน โดยพิจารณาในเรื่องความถูกต้องตามหลักวิชา ความชัดเจนของภาษา

6. ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

7. ทดลองใช้ วิเคราะห์ข้อมูล และปรับปรุง

8. พิมพ์แบบทดสอบฉบับจริง

บุญชม ศรีสะอาด (2553, หน้า 59–63) กล่าวถึงการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบอิงเกณฑ์ดังนี้

1. วิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหา ขั้นแรกจะต้องทำการวิเคราะห์ดูว่ามีหัวข้อเนื้อหาใดบ้างที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และหัวข้อเหล่านั้นต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมหรือสมรรถภาพอะไรกำหนดออกมาให้ชัดเจน

2. กำหนดพฤติกรรมย่อยที่จะออกข้อสอบจากขั้นแรก พิจารณาต่อไปว่าจะวัดพฤติกรรมย่อยอะไรบ้าง อย่างละกี่ข้อ พฤติกรรมย่อยดังกล่าวคือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั่นเอง เมื่อกำหนดจำนวนข้อที่ต้องการจริงเสร็จแล้ว ต่อมาให้พิจารณาว่าจะต้องออกข้อสอบเกินไว้หัวข้อละกี่ข้อ ควรเกินไว้ไม่ต่ำกว่า 25% ทั้งนี้หลังจากที่นำไปทดลองใช้และวิเคราะห์หาคุณภาพของข้อสอบรายข้อแล้ว จะตัดข้อที่มีคุณภาพไม่เข้าเกณฑ์ออก ข้อสอบที่เหลือจะได้ไม่น้อยกว่าจำนวนที่ต้องการจริง

3. กำหนดรูปแบบของข้อคำถามและศึกษาวิธีเขียนข้อสอบ
ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนตัดสินใจว่าจะใช้ข้อคำถามรูปแบบใดและศึกษาวิธีเขียนข้อสอบ เช่น ศึกษาวิธีเขียนข้อสอบเพื่อวัดจุดประสงค์ประเภทต่างๆ ศึกษาเทคโนโลยีในการเขียนข้อสอบ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการเขียนข้อสอบของตนเอง

4. เขียนข้อสอบ ลงมือเขียนข้อสอบตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมตามตารางที่กำหนดจำนวนข้อสอบของแต่ละจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และใช้รูปแบบเทคนิคการเขียนตามที่ได้ศึกษาในขั้นที่ 3

5. ตรวจสอบข้อสอบ นำข้อสอบที่เขียนไว้แล้วในขั้นที่ 4 มาพิจารณาทบทวนอีกครั้ง โดยพิจารณาความถูกต้องตามหลักวิชาว่า แต่ละข้อวัดพฤติกรรมย่อยหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการหรือไม่ ภาษาที่ใช้เขียนชัดเจน เข้าใจง่ายหรือไม่ ตัวถูกตัวลวงเหมาะสมเข้าเกณฑ์หรือไม่ ทำการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

6. ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา นำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและข้อสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและด้านเนื้อหาไม่ต่ำกว่า 3 คน พิจารณาว่าข้อสอบแต่ละข้อวัดตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้หรือไม่ถ้ามีข้อที่ไม่เข้าเกณฑ์ควรพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสม เว้นแต่จะไม่สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน

7. พิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง นำข้อสอบทั้งหมดที่ผ่านการพิจารณาว่าเหมาะสมเข้าเกณฑ์ในขั้นที่ 6 มาพิมพ์เป็นแบบทดสอบ มีคำชี้แจงเกี่ยวกับแบบทดสอบ วิธีตอบ จัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

8. ทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพและปรับปรุงแบบทดสอบ

9. พิมพ์แบบทดสอบฉบับจริง นำข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์ จากผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 8 มาพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริงต่อไป
สรุปได้ว่า การสร้างแบบทดสอบต้องสร้างให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ มีขั้นตอนการสร้างที่เป็นระบบ คือวิเคราะห์จุดประสงค์ กำหนดรูปแบบของข้อสอบ ลงมือเขียนข้อสอบ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาคุณภาพ ทดลองใช้ปรับปรุงข้อสอบ และพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริงนำไปใช้ต่อไป

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ศิล วงศ์สันต์ (2552, หน้า 109-112) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนเป็อยน้อยศึกษา อำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการดำเนินเสริมสร้างวินัยด้านการแต่งกาย การตรงต่อเวลา การมาโรงเรียนโรงเรียนเป็อยน้อยศึกษา อำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการกฤษฎีที่ใช้พัฒนาคือ การมีส่วนร่วมและการนิเทศภายใน กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า หลังการพัฒนาทำให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การแต่งกาย การตรงต่อเวลา และการมาโรงเรียนไปในทางที่ดีขึ้นและสามารถนำกิจกรรมดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียนในเครือข่ายให้นักเรียนมีวินัยดียิ่งขึ้นไป

อดิศักดิ์ ศรีสมบัติ (2552, หน้า 91-101) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด กลยุทธ์การพัฒนา ได้แก่ กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ พบว่า การพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในด้านวินัยในตนเองและกับผู้อื่น ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและรักการอ่าน โดยใช้กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม พบว่าการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสูงยางมีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ระดับดีมาก นักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับดี ด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยใช้กลยุทธ์การประชุมปฏิบัติการพบว่าผลการประเมินความรู้ความเข้าใจ หลังประชุมปฏิบัติการ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการสอนแบบโครงการของผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนประชุมปฏิบัติการแสดงว่าบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นหลังประชุมปฏิบัติการ การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนระหว่างหลังกับก่อนการพัฒนา พบว่าพฤติกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนา มากกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พนมพร เผ่าเจริญ และคณะ (2553, หน้า 20) สรุปความหมายของวินัยว่าหมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่นมีความสุข ความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกอบรมให้รู้จักปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554, หน้า 19) นิยามว่า มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนสังคม ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลงกฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนสังคมเป็นปกติวิสัยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

จินตนา ประกอบเลิศ (2555, หน้า 95-96) การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนทรายทองวิทยา อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาประชุมปฏิบัติการชุดฝึกปฏิบัติกิจกรรมและการจัดกิจกรรมโครงการคุณธรรม มาใช้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาส่งผลให้นักเรียน

เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ด้านทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านกิจกรรม โครงการคุณธรรมเพิ่มมากขึ้นจึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้นำกลยุทธ์ดังกล่าวไปพัฒนาในการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียนต่อไป

Way (2004, pp. 3850-A) ได้สำรวจผลกระทบของการรักษาวินัยและการบกพร่องด้านวินัยในโรงเรียนที่มีต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการของนักเรียน โดยมีความมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อหาคำตอบว่าการใช้ความรุนแรงในโรงเรียนและเพิ่มระดับผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนซึ่งมีความบกพร่องด้านวินัยมีแนวโน้มว่าจะมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพิ่มขึ้นและมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการลดลงและพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อความถี่ในการแสดงพฤติกรรมก่อนและเมื่อทัศนคติในด้านตรงกันข้ามสำหรับงานวินัยของโรงเรียนก็พบว่าเกิดผลกระทบโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ตัวแปรด้านผลลัพธ์ ปริมาณความบกพร่องด้านวินัยในโรงเรียนความยุติธรรมและความถูกต้องตามหลักกฎหมายในการรับรู้ของนักเรียนและสถานะของนักเรียนที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าการมีวินัยที่เข้มงวดสามารถส่งผลกระทบต่อที่เป็นประโยชน์ได้ ถ้าหากว่ามันได้รับการรักษาไว้ในระดับปานกลางนั้นหมายความว่า สามารถปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ระดับหนึ่งมีทิศทางโดยตรงต่อนักเรียนซึ่งมีความเชื่อมั่นในความถูกต้องตามกฎหมายของโรงเรียน ภายใต้สถานการณ์อื่นๆ อย่างเช่นถ้าวินัยของโรงเรียนได้รับการยอมรับว่ามีความเข้มงวดมากเกินไปหรือนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนในกลุ่มที่คอยคัดค้านและเป็นกลุ่มเสี่ยงวินัยของโรงเรียนก็อาจจะกลับกลายเป็นสิ่งอันตรายไปก็ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลการวิจัยที่พบว่ามีแนวโน้มของการเป็นไปได้ว่าเราจะมีนักเรียนที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาต่ำลงเพราะการมีวินัยที่เคร่งครัดมากเกินไป

Abe (2005, pp. 2471-A) ได้ศึกษา การใช้วิธีการสอนแบบใหม่มีผลกระทบต่อวินัยนักเรียนที่เป็นชาวแอฟริกันอเมริกันหรือไม่ถ้ามีอย่างไร วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือเพื่อศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่กับเนื้อหาหลักสูตรและการลดลงของวินัยในชั้นเรียนสำหรับนักเรียนที่เป็นชาวแอฟริกันอเมริกันในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิเคราะห์ผลข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีผลกระทบต่อวินัยนักเรียน วิธีการจัดการเรียนการสอนจะนำมาซึ่งพฤติกรรม

ของนักเรียนในด้านบวกและการใช้วัสดุในการสอนสามารถช่วยลดพฤติกรรมของนักเรียนในด้านลบได้ การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างครูกับนักเรียนมีความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพวิธีการตัดสินใจที่จะใช้อำนาจของครูสามารถมีผลทั้งลดและเร่งให้เกิดปัญหาด้านระเบียบวินัยได้ นักเรียนมีแนวโน้มที่จะตอบสนองในด้านบวกต่อวิธีการจัดการเรียนการสอนที่แปลกใหม่ การใช้สื่อวัสดุด้านการจัดการเรียนการสอนสามารถช่วยลดพฤติกรรมด้านการผิดวินัยและเพิ่มระดับความเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้ของนักเรียนที่เป็นชาวแอฟริกันอเมริกันมากขึ้น การใช้สื่อวัสดุด้านการจัดการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนกับปัจจัยด้านเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เพศอายุและประสบการณ์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยเหล่านี้ในการยืนยันแนวโน้มเหมือนกับที่พบในการวิจัยครั้งก่อนๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมและยังสนับสนุนคำกล่าวที่ว่า การจัดการเรียนการสอนและการจัดหลักสูตรแบบใหม่สามารถช่วยลดปัญหาด้านระเบียบวินัยในกลุ่มของนักเรียนที่เป็นชาวแอฟริกันอเมริกันได้มากขึ้น

สรุปได้ว่า วินัย หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับข้อตกลง ข้อบังคับ กฎหมาย และศีลธรรม เพื่อช่วยให้บุคคลควบคุมตนเองให้เป็นไปตามกติกาสังคม หากไม่ปฏิบัติตามอาจเกิดความเสียหายได้ เป็นคุณลักษณะของนักเรียนเกี่ยวกับการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบระเบียบแบบแผน กฎหมาย ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติด้วยความสมัครใจ

4. บริบทโรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา”

ประวัติของ โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” โดยสังเขป มีรายละเอียด ดังนี้ (โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา”, 2558, หน้า 2-5)

4.1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” ตั้งอยู่เลขที่ 194 ถนนใสสว่าง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร รหัสไปรษณีย์ 47000 โทรศัพท์ 0-4271-1588 โทรสาร 0-4271-1588 e-mail TS3_SAKON@Hotmail.COM website <http://www.mtb3.com>
2. สังกัด เทศบาลนครสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
3. เปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6

4. กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9

4.2 ประวัติของสถานศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2511 โดยแยกจากโรงเรียนเทศบาล 2 “เชิงชุมอนุชนวิทยา” ได้รับอาคารจากศาล มอบให้เทศบาลและได้ตัดแปลงอาคารศาลเป็นห้องเรียน มีนักเรียนตั้งแต่ ป.5-ป.7 จำนวนทั้งหมด 6 ห้องเรียน ขณะนั้นมีนายสันต์ ไชยมาศ เป็นครูใหญ่ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 8.7 ไร่

ต่อมาปีพุทธศักราช 2514 ได้อาคารเรียน “รัฐอุปถัมภ์ 1” มีห้องเรียนจำนวน 10 ห้อง มีจำนวนนักเรียน 350 คน มีนายศิริศักดิ์ เขียวสกุล เป็นครูใหญ่

พุทธศักราช 2519 เปิดชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ห้อง มีครูจำนวน 23 คน และมีนักเรียน จำนวน 384 คน

พุทธศักราช 2526 กรมการปกครองได้อนุมัติสร้างอาคารเรียน “รัฐอุปถัมภ์ 2” ได้รับนักเรียนชั้นอนุบาลศึกษา ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

พุทธศักราช 2529 นายศิริศักดิ์ เขียวสกุล ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการที่โรงเรียนเทศบาล 1 มีนายธวัช พรหมดี ได้มาดำรงตำแหน่งแทน

พุทธศักราช 2536 นายธวัช พรหมดี ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนเทศบาล 4 จึงได้นายวิโรจน์ แก้วคำแจ้ง ดำรงตำแหน่งแทน พุทธศักราช 2536 จังหวัดสกลนคร ได้สร้างประติมากรรมหน้าโรงเรียนทำให้มีพื้นที่ของโรงเรียนเหลือเพียง 5 ไร่

ปีพุทธศักราช 2541 นายธวัช พรหมดี ได้กลับมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนเทศบาล 3 อีกครั้ง และได้ลาออกจากราชการ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2543 เทศบาลมีคำสั่งให้ นายสันติ ศิริจันทร์ มาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ รักษาการแทนอาจารย์ใหญ่เรื่อยมา

เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2545 ทางเทศบาลเมืองสกลนครได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ นางวรรณเลิศ อุปพงษ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 “เชิงชุมอนุชนวิทยา” มาดำรงตำแหน่งรักษาการอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” ต่อมาเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2546 เทศบาลเมืองสกลนครได้แต่งตั้งให้ นางวรรณเลิศ อุปพงษ์ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” และได้เปิดทำการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น

วันที่ 1 เมษายน 2548 เทศบาลเมืองสกลนครได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ นายสันติ คิริพันธ์ มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาและได้ปฏิบัติหน้าที่จนถึงวันที่ 2 เมษายน 2555

วันที่ 2 เมษายน 2555 เทศบาลนครสกลนครได้ปรับเปลี่ยนการ จัดการเรียนการสอนจากเดิมโดยให้โรงเรียนเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” เปิดทำการสอน และรับสมัครนักเรียนเข้าเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการนำของนายชาติ คำกรฤชา ผู้อำนวยการสถานศึกษา และได้เปลี่ยนชื่อจากเดิม เป็น โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา”

ปัจจุบันมีนายอัครพงศ์ ภูติยา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา มีรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน คือ นางรัตนาภรณ์ แน่นอุดร และนายขวัญชาติ ศรีหารักษ์ และมีครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 45 คน นักการภารโรง 3 คน

4.3 ปรัชญา ปณิธาน คำขวัญ วิสัยทัศน์ และจุดมุ่งหมายของ สถานศึกษา

ปรัชญา โยคาเว ชายเต ภูริ หมายถึง ปัญญาย่อมเกิดขึ้นเพราะ การฝึกฝน

ปณิธาน สร้างคนดี คนเก่ง สู้สังคมโลก

คำขวัญ เรียนดี กีฬาเด่น เน้นคุณธรรม นำสังคม

วิสัยทัศน์ โรงเรียนได้มาตรฐาน บริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นศูนย์รวม ขององค์กรแห่งการเรียนรู้ มุ่งสู่ประชาคมอาเซียน

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับสามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน
2. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีสุขภาพแข็งแรง
3. นักเรียนจะได้รับความรู้ ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น

4. บุคลากรมีความรู้ด้านเทคโนโลยี
5. โรงเรียนมีภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ น่าอยู่

น่าเรียน

สัญลักษณ์โรงเรียน

_____ พระธรรมนำปัญญาให้ก้าวหน้าสู่ความสำเร็จ

คติพจน์ ลูก ท.3 ยิ้มงาม ถามไถ่ ไหว้สวย ช่วยเหลือ

สีประจำโรงเรียน น้ำเงิน - แดง

อักษรย่อ

ม.
ท.สน.3

ดอกไม้ประจำโรงเรียน ดอกอินทนิลน้ำ

อัตลักษณ์โรงเรียน “คนดีศรีท. 3

ความหมาย คำว่า "อัตลักษณ์" หมายถึง ผู้เรียนมีสุนทรียภาพทางด้านดนตรี กีฬา การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียนที่ว่า “ปัญญาย่อมเกิดขึ้น เพราะการฝึกฝน” เอกลักษณ์โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” คือ "ภูมิทัศน์งามตา ทัศนาดนตรีพื้นเมือง"

ความหมาย คำว่า "เอกลักษณ์" หมายถึง ลักษณะที่เป็นหนึ่งและโดดเด่นของ โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาล 3 “ยุติธรรมวิทยา” ในด้านการบริหารจัดการอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม ดนตรีพื้นเมือง หรืออื่นๆ ที่เป็นสิ่งเชิดชูเป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียนที่เป็นที่รู้จัก และประทับใจแก่บุคคลอื่นๆ และชุมชน

"ภูมิทัศน์งามตา" เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนที่แสดงถึงอาณาบริเวณที่ ร่มรื่น ด้วยต้นไม้ สวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สวยงาม สะอาด

“ทัศนาดนตรีพื้นเมือง” เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนที่แสดงถึงการอนุรักษ์ สืบสานประเพณี ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน